

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

TEMMUZ 1968

SAYI 49

CİLT : 8

250 KURUŞ

TÜRLON **Türk Nylon 6 ipliği** **—SİFAŞ—**

SENTETİK İPLİK FABRİKALARI
A. Ş.

MERKEZİ : Fabrika - Sanayi Bölgesi Tel.: 3312 - 2644 — Bursa

BÜRO : Atatürk Bulvarı, Manifaturacılar çarşısı No. 3501-3502
Unkapanı - İstanbul

Telefon : 22 35 73 - 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyi sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade edilmez.

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR**

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İçtimai ve Siyasi felâketlerden yakasını kurtaramaz.
K. ATATÜRK

C İ L T : IX S A Y I : 49 T E M M U Z 1968 Fiati : 2.5 TL. Yıllık: 30-6 Aylık: 15 TL.	Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR İdare Müdürü : FARUK ÇEHRELİ İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1 Telefon : 44 04 36 - 49 89 03 Basıldığı yer : YENİLİK BASİMEVİ
YAZI HEYETİ : İstanbul Fazlı AYVERDİ Nihat BATUR Solmaz BURAL Faruk ÇEHRELİ Alpay ERDOĞAN Zeki ERGİNSU Şemsettin GÜLER Atalay ŞAHİNOĞLU Gül TURGUT Rıdvan YÜKSELEN Ankara İmren AYKUT Oktay EMED Hamdi MEHTER Fahrettin TUNÇÖZ Meliha TURKAN	İ Ç İ N D E K İ L E R 2. Derginin Sesi *** 3. Ekonomik Durum Nihat BATUR 8. Ayın Ekonomik Olayları Faruk ÇEHRELİ 17. Az Gelişmiş Ülkeler ve İktisatçı... Macit PİRHASOĞLU 20. Yatırımların ve İhracatın Teşviki ... Yüksel BİLGİN 23. Eşlerin Aile Reisinin Gelir Beyanına Girmeyecek Bazı Gelirleri ... Fehamettin ERVARDAR 25. 1961 Anayasamız Orhan BULDAÇ 27. Staj Yararlı Hatta Gereklidir Zerrin GÜÇ 28. Bankalarımız ve 1967 Yılı Sonuçları ... Sedat PİROĞLU

Derginin Sesi !...

Sevgili ve Değerli Okuyucularımız,

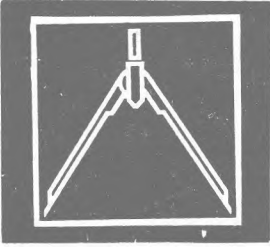
Sizlerin geniş ilgisiyle hergün biraz daha güçlenen, neşir hayatımızın köklü aylık dergileri arasında önemli bir yeri olan derginiz dördüncü yılını tamamlamış bulunuyor. Biz, bu dört yıllık devre zarfında gerek yurtiçi gerekse yurtdışı ekonomik konuları daima bitaraf ve ilmi hakikatlere dayanaarak ele alırken; diğer yandan «Ayn Ekonomik Olayları» başlığı altında ekonomik yaşantıları özetleyerek tahlile çalıştık. Fakat, bütün bunların dışında Türk ekonomik kalkınmasının gerçekleşmesi amacıyla; güzel yurdumuzun İktisadi tarihini, İktisadi coğrafyasını, turizm imkânlarını, yeraltı ve yerüstü zenginliklerini, su ürünlerini, bölgesel ve millî kalkınma şartlarını, fertlerinin psikolojik davranışlarını vilâyet vilâyet ele almak fikrinin öncülüğünü bu sahifede yaptık. Şu anda çok mutluyuz; bir yandan cemiyet olarak bu fikri gerçekleştirmeye çalışırken, bir çok vilâyetlerde komisyonlar teşkil ettirilerek bu yolda çalışmalara hız verildiğini öğrenmiş bulunuyoruz. Buna paralel olarak, kalkınmamızın rasyonel yürütülmesinde büyük rolüne inandığımız müesseselerimizin tanıtılması konusunda da imkânlarımız nisbetinde yararlı olduk. Bilhassa, son günlerin olayları karşısında bu mevzular üzerinde mümkün mertebe daha fazla yazı neşredilmesine çalışacağız. Bunların dışında, henüz memleketimizde, büyük ihtiyaç duyulmasına rağmen bugüne kadar sermaye piyasasının teşekkül etmemesini üzüntüyle karşılayan camiamız, bu yolda da ilk hamleyi yaptı. Muhtelif topluluklar halinde iktisatçılarımızın, piyasanın sermayedarlarıyla işbirliği yaparak, küçük tasarruflarının büyük kuruluşların çekirdeği ortaklıklar ve şirketler kurulmasını da sağlamıştır.

Bütün bu çalışmalarımızın yanı sıra Cemiyet ve Dergi yöneticilerinin elbirliği ile kurdukları «Ekonomik Etüd ve Konferans Servisi» cemiyetimize ve dergimize bir ölmezlik kazandıracaktır. Ekonomik Etüd ve Konferans Servisi kendi sahasında ilmi ve tatbiki tecrübesi olan değerli mezunlarımızla birlikte camiamıza ilgi duyan müânevverleri de çalışmalarına katılmaya davet eder. Kadrosu, ele alınacak konulara göre devamlı değişebilecek heyetler halinde çalışacak servis; tamamen ilmi esaslara ve hakikatlere bağlı kalacaktır. Ayrıca, heyet çalışmalarına muhtelif teşekkül ve zümrelerin görüş ve davranışlarını da tesbit ederek icabında münazaralar tertip ederek yön verecektir.

Bir yandan ciddi çalışmalarımızla; Yurd kalkınmasının gerçeklerini araştırma yanında, bu kalkınmanın as elemanlarının İktisatçıları olduğuna ve İktisatçıların neticenin alınmasının bir hayalden ileri gidemeyeceğine ilgilileri uyarmaya çalışıyoruz.

Sevgi ve Saygılarımızla

Ekonomik Durum

Kara yollarımız ve İstifade imkânları

Yazan: Nihat BATUR

Millî Kalkınmamızda yeri çok büyük olan karayollarımızın tanzim ve organizasyonu gerek millî ekonomimizin gerekse Avrupa ekonomisinin seyrine yön verecek önemdedir. Bugüne kadar kara yollarımıza gereken önemin verilmeyişi, bilhassa büyük ilişkiler kurmayı arzula-
dığımız iktisadî camia memleketleri ve komşu memleketlerle karayolu münakâ-
lesinin hemen hemen yok denecek bir seviyede kalmasına sebep olmuştur. Halen bâkir olan bu sahada kurulacak bir nakliye şebekesi; ziraî ürünlerimizi, maden cevherlerimizi Avrupa pazarlarında rahat satılabilecek hale getirebileceği gibi yur-
iç bölgeler arasında da uçurum derecesi-
ne varan fiyat farklarının ortadan kalkma-
sını da sağlayacaktır. Ayrıca, ülkemizin hususi durumu, beynelmilel kara nakliye-
ciliği bakımından bulunulmaz bir avantaj-
dır. Eski devirlerin Asya ve Avrupasını ticaret yolları ve Kermanları ile birbirine bağlayan yurdumuz; bugün, aynı derecede

önem kazanabilmesini, yeniden organize edilerek kurulacak karayolu şebekesine bağlı nakliye sistemine borçlanacaktır. İran, Irak, Suriye, Afganistan v.s. gibi yurdumuz transit yollarından istifade edecek komşu memleketler halen bizim gibi ham madde satıcısı, buna mukabil ma-
mul madde alıcısı durumundadırlar. İşte, bu özel durum kurulacak karayolu nakliye şebekesine dış hatlarda çalışma im-
kânını da verebilecektir. Zira, karayolu nakliyeciliğinin aradığı en mühim faktör-
lerden biri servise açılan yolda gidiş ve dönüş imkânlarının değer olarak yaratıl-
masıdır. Nitekim, komşumuz ve CENTO üyesi İRAN ithalat ve ihracatının önemli kısmını memleketimiz karayollarından faydalanmak suretiyle bu şekilde yap-
maktadır. İran'ın kısmen denizyolunu ter-
cih eden malları İskenderun veya Sam-
sun, Trabzon limanlarımıza geldikten son-
ra karayollarımızdan faydalanılmak sure-
tiyle nakl olunmaktadır. Bu arada direkt

olarak karayolu şebekesini kullanan bazı firmaların, İran - Orta Avrupa arasındaki nakliyat, memleketimiz karayollarından transit olarak istifade ettiklerine şahit olmaktayız. Bunun sebebinin, bir çok halde, karayolu nakliyeciliğinin çok seyyal, çabuk ve ucuz oluşu ile birlikte memleketimizin özel durumu ve son yıllarda açılan, bazı sahalarda yeniden onarılan karayolları şebekesinde aramak icabeder. Zira, gerek deniz yolu gerekse demiryolu muayyen noktalarda dar sahalının dışına çıkamamaktadır. Bu durum ise karayolları nakliye sistemine maliyet yönünden avantaj sağlarken diğer nakliye sistemlerinde aksine maliyetlerin yükselmesine sebep olmaktadır.

İkinci Dünya harbine girmemekle beraber, sıkıntılı günler yurt savunmasında olduğu kadar ekonomik kalkınmada da ulaştırmanın, bilhassa kara yolu ulaştırmasının, ihtiyacını bütün açılığı ile hissettirmişti. Harbi müteakip ilk plânda ele alınan konuların başında, yeni karayollarının açılışı ile eskilerinin onarılması gelmekte idi. Yeni yeni yolların açılması derhal karayolu nakliyeciliğine imkân verdiği gibi bu sahaya bazı yatırımların yapılmasını da teşvik etmiştir. Ancak, o günlerde henüz sermaye fikrinin doğmamış oluşu yatırımların daha ziyade münferit şahıslar tarafından ve geliş güzel düzensiz bir şekilde doğmasına sebep olmuştur. Yatırımların münferit ve düzensiz oluşu ise karayolu nakliyeciliğinin aradığı: emniyet, sürat, intizam, zamanında kalkış ve varış, sefer adetlerinde çokluk, nakilde konfor ve kolaylık, bir seferde mümkün mertebe büyük miktarda nakliyat ve nakil ücretlerinde ucuzluk gibi faktörlerin yerine getirilmesine imkân vermemiştir. İşte, bu faktörlere riayet edilmemesi yatırılan sermayeye beklenen rantabilite ve randımanı verdirememiştir. Hatta, bazı müteebbislerin teşkilâtlancakları yerde birbirleriyle ödüşmeye re -

kabete girişmeleri neticesi, büyük hizmetler beklenen sermayelerinin kısa zamanda yok olduğu az rastlanan olaylardan değildir.

Meseleyi genel olarak kısaca gözden geçirdikten sonra, şimdi Türkiyenin mevcut imkânlarına göre ele alalım. Ancak, bilindiği gibi nakliyeciliğin biri eşya taşıyan diğeri ise yolcu taşıyan olmak üzere iki ana mevzuu vardır. Biz, bu yazımızda yolcu taşıyan nakliyeciliği başka bir yazımızda ele almak üzere bir tarafa bırakarak, yalnız eşya nakliyeciliğini konu olarak seçiyoruz. Şu halde, nakliye mevzuunu teşkil edecek madde Ticari eşya olduğuna göre karayolu nakliyeciliğinin bu sahasında çalışmayı tanzim etmek yerinde olacaktır. Bugün, nakliyecilik bakımından «ticari eşya» denince ham maddeler, mamul veya yarı mamul maddeler, ev eşyası, karışık eşya, yiyecek maddeleri ve hassas maddeler akla gelmektedir. Hiç şüphesiz meselenin derinliğine inildiğinde, daha ziyade ileri ekonomilerde, bu tefrikteki ticarî eşyaların nakliyeciliğinin dahi ayrı ayrı ihtisas ve teşkilâtlanmayı gerektirdiğini görürüz. Meselâ; balık, yaş meyve ve sebze nakliyeciliği istihsal noktalarından alıcının mağazasına kadar aktarmasız gidecek, direkt bir karayolu münakale servisinin konulmasıyla sağlanabilir. İşte, nakli gereken ticari eşyanın, yeraltı, yerüstü veya deniz mahsulü olmasına göre başka başka teşkilâtlanmaya ihtiyaç vardır.

Şimdi, karayollarımızdan ticari eşya nakliyatı bakımından istifade imkânlarını sıralamadan, gerek millî ekonomimizdeki yeri, gerekse ihraç metayı olmaları dolayısıyla bazı ana maddelerimizin durumunu tetkik edelim. Bu gün, bu maddelerin bir kısmının nakli karayollarıyla yapılmakla beraber büyük yük henüz deniz ve demir yolları şebekelerinin sırtındadır. Mevcut istatistiklere göre rahatça karayolu nakliye mevzuu olabilecek ma -

den kömürü, başta olmak üzere, muhtelif madenler, buğday, şeker pancarı, küspeler, petrol ve yağlar kiremit tuğla v.s. gibi büyük çaptaki eşyalar sahil şehirlerde denizyolu, iç bölgelerde ise demiryolu nakliyesini tercih etmektedir. Karayolu nakliyeciliği bu mevzularda bilhassa demiryolu nakliyeciliğine rahatça galebe çalacak üstünlüğe sahiptir. Ancak, nakliyeciliğin başta sayılan emniyet, sürat, ucuzluk ve muntazamlık gibi ana faktörlerinin yerine getirilmeyişi yanında sigorta müessesesinin henüz yerleşmemiş olmasına rağmen, bugün eşya naklinin yıllık miktarının %40'ı karayollarınca cevaplanmaktadır. Gerek yurt içi istiklâk gerekse yurt dışı ihracaatımızın önemli kalemlerinden olan tütün, pamuk gibi maddelerimizin istihsal merkezlerinden istihlâk merkezlerine naklinde de karayolunun önemi büyük olacaktır. Keza, bir çok madenlerimizin de istihraç merkezlerinden işlem göreceği fabrikalara naklinde de nakliye şebekesi olarak karayolu her zaman için düşünülebilir. Başta muhtelif inhisar maddelerimiz olmak üzere kâğıt, şeker ve çimento gibi ana maddelerimizin istihsalı için yeterli ham maddenin nakli, imâl eden fabrikaların belirli büyük vilâyetlerde bulunuşu, buna mukabil istihlâk ihtiyacının bütün yurdu ilgilendirmesi ve ihtiyacın her geçen gün biraz daha artması karayolu nakliye servislerinin kurulmasını teşvik edecek; bu maddelerin büyük bir kısmının karayolu nakliyesinden faydalanmasını mümkün kılacaktır.

Sınâî ana ham maddeler ve madenlerden sonra gerek iç ticarete gerekse dış ticarete en mühim yeri tutan yaş meyve ve sebze nakliyeciliğini de gözden uzak tutmamalıdır. Ancak, yaş meyve ve sebze nakliyesi ayrı bir ihtisas isteyen, hususiyeti olan bir iştir. Zira, bu maddelerin ömrü kısa olduğu gibi bir yerden bir yere nakli de ayrıca özel dikkat ister.

Bununla beraber, yıllık ihracatımızın %20 sinin yaş meyve ve sebzelerin; iç istihlâkte ise devamlı büyük şehirlerdeki istihlâk merkezlerine yılın her mevsiminde nakli gerektiğinden üzerine titizlikle eğilmeye değer. İyi organize edilmiş bir karayolu nakliye sistemiyle beraber reklâm ve emniyet telkin ederek bir çok istihsal, istihraç, istihlâk ve ihraç mallarımız gibi yaş meyve ve sebze nakliyesini de kazanmak mümkündür. Hiç şüphesiz, bu şekilde rasyonel bir çalışma ezeli derdimiz olan ihracatın artırılması gayesine de yardımcı olacaktır. Deniz mahsullerinin durumu aşağı yukarı aynıdır. Henüz istenen frigorifik tesisler, frigorifik kamyonlar temin edilemediği için deniz mahsullerinin nakli de deniz ve demiryollarından faydalanılarak gayet kısır yapılabilmektedir.

Meseleyi bir de Karayollarımız bakımından ele almak zorundayız. Zira, bir yardım ana karayolları tıpkı bir insan vücudunun ana atar damarları gibidir. Nasıl ki, atar damarların iyi çalışması kendisini besleyen kılcal kandamarlarına bağlı ise, aynı şekilde ana karayollarını da besleyen küçük ana yollardır. İşte, bu sebeptendir ki bazı maddelerin karayolu ile taşınmanın rantabl olup olmayacağına problemi doğmaktadır. Nakliye şebekesini kuracak ve işletecek iyi bir organizatör çalışma sahasını seçerken; yolun hinterlandı, arayollarla beslenme derecesinin yüksekliği yanında, yolun kalitesini de önemle arayacaktır. Acaba, bu yol gerek trafik gerekse nakliye bakımından, iş durumuna göre gidiş ve dönüş ne nisbette imkân vermektedir? Zira, bütün bu hususlar, nakliye mekanizmasının süratiyle birlikte fiyatının tayinine de tesir eden en mühim amillerdendir. Bununla beraber tetkik sonucu, işletmecinin seçeceği karayolu şebekesinde çalışıp çalışmayacağı, o hatta çalışmakta olan nakil vasıtalarının adedi ve nakliye şirket-

lerinin teşkilât kurmuş olup olmamasıyla de alâkalıdır. Ayrıca, o bölgede ticarî eş ya naklinde karayolu, demiryolu ve deniz-yolu hisselerinin yıllık istatistiklerinin iyi tutulmuş olması şarttır. Bir de konuyu, Millî Gelir ve Millî Gelirde ulaştırma payı, ulaştırma gelirinde de karayolu payı olarak incelemek yerinde olur. Mese-lâ, bir fikir vermek bakımından, son yıl-ların mi'li gelirinde ulaştırma payının % 7-8, ulaştırma gelirinde karayolu pa-yının ise % 40-45 arasında değiştiği, bu-na mukabil Millî gelirde karayolu payı-nın ancak % 3-4 arasında olduğu görü-lür. Karayolu nakliye payının da millî ge-lir içinde çok az oluşu ilk nazarda bu sahaya yatırım yapılmasını teşvik eder mahiyettedir.

Bütün bu hususlar işletmeci tarafın-dan bilindiği takdirde karayolu nakliye sistemi, diğer sistemlerin aleyhine, can-landırılıp rüçhanlı bir hale getirilebile-cektir.

Nihayet, gerekli bilgiler toplandıktan sonra yurd içi nakliye hattını seçmek üze-re Türkiye Karayolları haritasını gözö-nünde tutmak, bilhassa gidiş ve dönüş imkânı veren ve her mevsim çalışabilen yolların seçimi bakımından mutlak su-rette şarttır. Bugün için yurdumuz Ka-rayollarından:

İstanbul - Ankara; İstanbul - İzmir; İstanbul - Mersin; İstanbul - Konya; İs-tanbul - Samsun; İstanbul - Bursa; İs-tanbul - Kayseri - Erzurum; İstanbul - Ada-na; İstanbul - Edirne; Trabzon - Erzu-rum - Ağrı; Ağrı - Erzurum - Mersin hat-ları özellikleri ile ihtiyaca cevap verebi-lecek niteliktedirler. Ayrıca, bu hatlardan Edirne - İstanbul - Ankara - Erzurum - Ağrı; Ağrı - Erzurum - Trabzon ve Ağrı - Erzurum - Mersin hatları Asya Avrupa arası kolay ve rahat transit nakliyecili-ğine imkân verebilecek durumları sebe-biyle tercih edilmelidir. Bilhassa 1948

yılından sonra bu yoların devamlı bakım ve yeniden açılan karayolları ile bugün 25.000 km'ye yakın iyi karayoluna kavu-şulmuştur. Yeni yolların açılması zaman tasarrufunu sağlarken; şehri köye, köyü de şehre getirme imkânını yarattığı gibi motorlu karanakıl navlun masraflarının ton başına azalmasını da sağlamıştır. Aşağıdaki tabloda durumu açıkça gör-mek kabildir:

	Karayolları kilometre (ton)	Taşıt fiatı (krş.)
Ankara - Konya	38	10,5
Ankara - İstanbul	24	8.—
Ankara - İzmir	12	11.—
Ankara - Samsun	27	13.—
Ankara - Zonguldak	35	15.—
İstanbul - Mersin	19	10.—

Ancak, bu fiatlar hiçbir zaman kam-yoncunun eline geçmez. Duruma tama-miyle ambarlar hakimdir. Tam teşkilâtlı bir karayolu işletmesi bugünkü fiatların altına da inerek rahatça çalışabilir. Zi-ra, bir taraftan fiatlarda yapılan düşür-me, diğer taraftan iyi yolların açılması ve devamlı bakımı, karayolu nakliyecili-ğine sürat faktörünü de kazandırdıktan sonra tercih imkânı çoğalacak; Böylece karayolu nakliye sistemine doğan talep, servisin devamlı ve muntazam yapılma-sını da kolaylaştıracaktır.

Netice olarak henüz tam manasiyle istifade edemediğimiz karayolu nakliye-ciliğimiz şöyle bir manzara arzmetekte-

1 — Mevcut karayolu nakliyeciliği çoğunlukla münferit kamyon sahiplerinin dir:

2 — Buna mukabil işi ambarlar te-min eder;

3 — Kamyoncular arasındaki öldüre-siye rekabet (bazı hallerde cinayetlere bile sebebiyet verdirecek şiddette olmak-tadır) ambarların işi yüksek fiatlarla

bağlamalarına rağmen yarı fiatlar seviyesinde nakliyecilere devretmelerine yol açmaktadır;

4 — Kamyoncuların bu kayıpların fazla sefer yaparak kapatma yoluna gitmeleri, bazen 24 saat hiç uyku uyumadan çalışmalarına veya çok süratli vasıta kullanılarak kaza yapmalarına sebep olmaktadır. Zira, çoğu zaman nakil vasıtası patronu karşımıza aynı zamanda şoför olarak çıkmaktadır. Daha fazla kazanmak hırsı ile uzun saatler uykusuz kalan ve çok sürat yapan bu düşünce sahipleri can ve mal kaybını doğuran trafik kazalarına sık sık sebep olmaktadır.

5 — Birde bu sahada sigorta mevzuuna gereken önem verilmediği için malını naklettiren müstahsiller herhangi bir kaza halinde büyük zarar görmektedirler. Bu durumu önceden düşünenler, kendi imkânları ile biraz pahalı da olsa, demiryolu yakın olan yerlerde demiryoluna; denizyolu yakın olan yerlerde ise de-

niz yoluna mallarını teslim etmektedirler.

Kısacası, bu günkü karayolu nakliyeciliğinde başta emniyet yoktur. Acele ve ya ambar masraf hisselerinin çok yüksek oluşu ve düzensiz çalışma beklenen randıman ve rantabiliteyi sağlamaktan çok uzaktır. Yukarıdan beri sıraladığımız noksanlıkları yok edecek iyi bir işletmecinin yapacağı organizasyona dayanarak kurulacak bir karayolu nakliye işletmesinin büyük faydalar sağlayacağına inanıyoruz. Bu tarz çalışmasıyla de bir yandan rantabilite ve cesametini arttıracığı gibi; yurd kalkınmasına o nisbette bir canlılık kazandıracaktır. Zira, malın; emin, rahat, ucuz, devamlı, tehlikesiz ve muntazam bir şekilde nakledildiğinin garantisini bilen müstahsil, cebine giren parasının çoğaldığını görerek; daha büyük bir hırs ve zevkle istihsaline yön vererek karayolu nakliye sistemine yeni yeni nakliye konu ve imkânları yaratacaktır.

Ayın Ekonomik Olayları

Faruk ÇEHRELİ

SERBEST MESLEK ERBABININ SOSYAL GÜVENLİĞİ

İkinci beş yıllık plân; anayasamızın temel prensiplerinden biri, vatandaşların sosyal güvenliğinin teminat altına alınması problemin bir kısmı bulunan serbest meslek erbanın sosyal güvenliğinin teminini ön görmekte idi.

Yazımda geniş bir halk kütlesini içine alan davanın yalnız tüccar ve sanayici yönünden bugüne kadar yapılanları izah etmey çalışacağım.

Konuya ilk olarak ciddiyetle eğilen teşekkül olarak Odalar Birliğini görmekteyiz. Odalar Birliğinde yapılan çalışmalar neticesi hazırlanan rapor Ticaret Odalarına, Sanayi Odalarına ve Borsalara tamim edilerek mevzu hakkında görüşleri istendi. İstanbul Ticaret Odası meseleyi ehemmiyetle benimsedi ve bir komisyon kurarak rapor hazırladı. Bu rapor İstanbul Sanayi Odası, İstanbul Borsası ve İstanbul Ticaret Odasının müştereken kurdukları komisyonda incelenecek neticesi müşterek bir rapor haline getirilmek üzeredir.

Tüccarı ve sanayiciyi daha fazla kazanmak çabasına sevk eden faktörlerden

biride hiç şüphesiz yarınından emin olmamasıdır. Tüccar ve sanayici içinde bulundukları hayatın sürprizleri karşısında gelecekte geçimini bile sağlamaktan aciz duruma düşebileceği ihtimalinin mevcut olacağını psikolojik bir baskı olarak hatırlarından çıkaramamaktadır. Tüccar ve sanayiciyi kâr gayesi dışında, bilhassa sosyal adalet ilkelerine yöneltmek bakımından yarınından emin olmanın tesirli bir etken olacağı kanısındayız. 506 sayılı sosyal sigortalar kanunu serbest meslek erbabını kanun kapsamı dışında bırakmıştır. Mevcut mevzuatın bu bakımdan kifayetsiz oluşu tüccar ve sanayie iyi tedirgin etmekte idi.

Tüccar ve sanayicinin sosyal güvenliği bahis konusu olunca ilk akla gelen yaşlılık ve ölüm sigortasıdır.

Bir çok memleketlerde konunun kanun mevzuu olduğunu ve amme hükmü şahsiyetini haiz teşekküllerce nizamladığını görmekteyiz.

Anayasamızın vatandaşların sosyal güvenliğinin sağlanmasını devlet işi saydığına, bu görevin temin için Sosyal Sigortalar ve Sosyal Yardım teşkilatları kurmak ve kurdurmak vazifesini devlete

verdiğine göre Özel sektörde başlayan Odalar birliğinin ve İstanbul Ticaret Odasının öncülük ettiği bu konuda hükümetin yardımcı olmasını beklemek gerekir. Çamızın aradığı özel sektör ancak bu kuvvetli dayanakla bekleneni verebilir.

1968 YILININ İLK AITI AYINDA İTHALÂT VE İHRACATTA ARTIŞ KAYDEDİLDİ

1968 yılının birinci altı aylık döneminde dış ticaretimiz, belirli bir gelişim içerisinde oluşmuş; özellikle ithalât, geçen ve önceki yıllara nazaran oldukça yüksek bir seviyeye varmıştır.

Ocak - Mayıs dönemi içerisinde kesin olarak gerçekleşen dış ticaret rakamları şöyledir:

Ocak - Mayıs Dönemi

	İthalât (000 \$)	İhracat (000 \$)
1965	22,101	178,890
1966	289,114	204,743
1967	273,421	207,477
1968	332,988	211,884

Beş aylık dönem içerisinde toplam ihracat, 1968 yılında, 1965 yılına nazaran % 18,44, 1966 yılına nazaran % 3,49, 1967 yılına nazaran % 2,12 daha ilerdedir. Buna karşılık ithalâtta gelişme sırasıyla şöyledir: % 47,27, % 15,17, % 21,78.

Haziran ayına ait alınan bilgilerle dış ticarete varılan sonuçlar, şöyle olmuştur:

Ocak - Haziran Dönemi

	İthalât (000 \$)	İhracat (000 \$)
1965	278,439	205,540
1966	354,515	227,360
1967	326,697	230,156
1968	393,696	232,411

Bu suretle, 1968 yılının ilk altı aylık döneminde gerek ihracat, gerekse ithalât gelişme göstermiştir.

İhracatta kaydedilen gelişme, 1965 yılına nazaran % 13,07, 1966 yılına nazaran % 2,22, 1967 yılına nazaran % 1,00 dir. İthalâtta gelişme daha önemli olup sırasıyla, şu oranlardadır: % 41,39, % 11,05, % 20,51.

1968 yılında, ithalâtta yükselme sonucu olarak dış ticaret açığı, önceki yıllara nazaran oldukça yüksektir. Ocak - Mayıs dönemi itibariyle dış ticaret açığı, 1965 yılında 47,2, 1966 yılında 84,4, 1967 yılında 65,9 milyon dolar olduğu halde, 1968 yılında açık, 121,1 milyon dolara yükselmiştir.

Ocak - Haziran dönemi itibariyle, dış ticaret açıkları şöyle olmuştur: 1965 yılında 72,9, 1966 yılında 127,2 1967 yılında 96,5 ve 1968 yılında da 161,2 milyondur.

Görüldüğü üzere, ihracattaki gelişmenin, ithalâtta yükselişi yakından izlememesi sonucunda, dış ticaret açığı, önemli bir seviyeye yükselmiştir. Bununla beraber, nümüzdeki ihracat mevsiminde, bu açığın düşeceği, ancak, geçen yıl seviyesinin üzerinde olacağı anlaşılmaktadır.

İthalâtta yükseliş, hemen hemen bütün kaynaklarda görülmekle beraber, Liberasyon'daki artış daha büyük ölçüdedir. Ocak - Mayıs döneminde yapılan ithalâtın kaynaklara göre dağılımı şöyledir (Tablo - I).

Görüldüğü üzere, Ocak - Mayıs döneminde, ithalâtta görülen 59,6 milyon dolarlık yükselişin 30,1 milyon dolarlık kısmı, yani aşağı yukarı yarısı Liberasyon'daki artıştan ileri gelmektedir. Diğer önemli artışlar, proje kredileri, tahsisli ithal malları ve anlaşmalılar yolu ile yapılan ithalâtta görülmektedir.

Mallar bakımından ise ithalâtı yükseklik gösterenler ise şunlardır:

Ham petrol, gübre, boyalar, kimyevi maddeler, kazan ve makineler, taşıt araçları parçaları.

Ocak - Nisan döneminde başlıca maddeleri ithalatı:

	1967 (000 \$)	1968 (000 \$)
Ham Petrol ve Akaryakıt	11,679	25,690
Kimyevi	15,394	17,504
Gübreler	20,707	28,668
Kazan ve Makineler	65,284	79,627
Taşıt Araçları ve Parçaları	17,640	26,084

Yalnız bu maddelerdeki dört aylık artış, 50 milyon dolar çevresinde olmaktadır.

İthalatın 1968 yılının ikinci altı aylık dönemindeki gelişmesi bu eğilim içerisinde devam ederse, 1966 yılının 718,3 milyon dolarlık seviyesinin üstünde çıkacağı ve en azından 750 milyon dolar çevresinde gerçekleşeceği anlaşılmaktadır.

TOPRAKSIZ KÖYLÜYE 1 MİLYON 125 BİN DÖNÜM TOPRAK DAĞITILACAK

Köyışleri Bakanı Turgut Toker, toprak tevzi komisyonlarında çalıştırılacak

teknik eleman kursundan mezun olanlara diplomalarını vermiş, törende yaptığı konuşmada, 1968 yılı içinde, topraksız köylülere dağıtılacak arazi miktarının bir milyon 125 bin dönüm olduğunu açıklamıştır.

Kurstan mezun olan 29 öğrenciye kurslar müdürlüğünde diplomalarını dağıtan bakan, konuşmasında, köylünün toprakla olan münasebetlerinin de tanzim edileceğini bildirmiş, özetle şöyle devam etmiştir:

«Türk köylüsüne hizmet götürüyorsunuz. Bu hizmetlerin en büyüğüdür. Sizler aynı zamanda, türk köylüsünün toprakla olan münasebetlerini tanzim edip, onlara elindeki mevcut toprağını en iyi şekilde kullanma yeteneğini vereceksiniz»

KÜÇÜK SANAYİCİYE YENİDEN BAKANLIĞINCA 34 MİLYON TAHSİS EDİLDİ

Sosyal düzenin idamesi için, orta sınıfın varlığını muhafaza etmek zorunluğu yanında, millî sanayie büyük katkıda bulunan küçük sanayicinin korunması

Tablo : I
Ocak - Mayıs İthalatı

	1967 (000 \$)	1968 (000 \$)	Fark (000 \$)
Liberasyon	135,553	165,669	+ 30,116
Tahsisli İthal Malları	80,299	87,986	+ 7,677
Anlaşmalılar	39,686	46,652	+ 6,996
Program İthalatı	255,638	300,297	+ 44,759
NATO - Enfrastrüktür	1,061	0,564	— 0,497
Özel Yabancı Sermaye	2,094	2,130	+ 0,036
Proje Kredileri	9,646	18,572	+ 8,726
Bedelsiz İthalat	5,066	8,401	+ 3,335
Diğerleri	0,016	3,224	+ 3,208
Toplam :	273,421	332,988	+ 59,567

konusunda Ticaret ve Sanayi Bakanlığınca çalışmalar yapılmakta idi. Bu arada Halk Bankasının sermayesi arttırılarak küçük sanayicinin kredi ihtiyacı karşılanırken Sanayi Vekâletince küçük sanayiye kredi ve küçük sanayi çarşıları kurmak için kredi ve yardım fonu ihdas edildiğini görüyoruz.

Sanayi Bakanlığınca 1967 yılında «küçük sanayi ve çarşılarına kredi fonu için 16 il ve ilçe merkezlerine 34 milyon 570 bin lira tahsis edilmiştir. Bu 16 il'den İzmir, Sivas, Kırşehir, Erzincan ve Kınık ilçesinden toplam olarak 1385 işyeri bitirilerek küçük sanayiye devredilmiştir.

Türkiye Esnaf ve San'atkarları Konfederasyonu başkanlar meclisi toplantısında Sanayi Bakanlığınca hazırlanan rapordan öğrenildiğine göre, 1968 yılı içinde, avan tatbikat projeleri hazırlanmakta olan, Osmaniye, Afyon, Antalya, İnegöl, Çorum, Elâzığ, Erzurum, Antakya, İstanbul (oto tamircileri), Kars, Kayseri, Kırşehir, Akşehir, Malatya, Niğde, Ordu, Samsun, Sivas ve Tokat'taki sanayi siteleri için 63 milyon lira kredi tahsis yapılacaktır.

Raporda ayrıca, küçük sanat kooperatiflerinin faaliyetleri, geliştirilmeleri, sanatkârların ham madde ihtiyaçlarının içten ve dıştan teminidir.

TRAKTÖR FİYATLARINDA 6-7 BİN LİRA İNDİRİM SAĞLIYACAK 20 BİN ADET YILLIK KAPASİTESİ OLAN FABRİKA KURULUYOR

Tarım Bakanı Bahri Dağdaş, Türkiye Ziraat odaları birliği genel merkezi'nde yaptığı konuşmada yıllık 20.000 kapasiteli illerde 30.000'e tevsi edilecek traktör fabrikasını anlaştımasının yapıldığını ve onaylamak üzere bakanlar kuruluna sevk edildiğini söylemiş ve bu sebeple traktör fiyatlarında 6-7 bin liralık bir indirim yapılacağını açıklamıştır.

Türkiye Ziraat odaları birliği'nde köylünün temel sorunlarını görüşmek üzere muhtelif bölgelerden gelmiş bulunan, çiftçi temsilcileri ve ziraat odaları başkanlarının dileklerini tesbit eden Tarım Bakanı Dağdaş, gübre konusunda dünya nazaran fevkâlade bir hamle olduğunu belirttikten sonra, 1969 gübre programının 3,5 milyon tona ulaşacağını bildirmiştir.

Bu rakama 200 bin tondan ancak ulaşıldığını da sözlerine ekleyen Tarım Bakanı, Meksika menşeli buğdağdaylardan alınan sonuçlara da değinerek; «bazı sol çevreler dün Türkiye'nin aç kalacağını iddia ediyorlardı. Bugün aynı çevreler bu kadar fazla buğdayı ne yapacaksınız? diye bize çatıyorlar.» demiştir.

Dağdaş daha sonra ziraî kredilerin düzenlenmesi için çalışıldığını bildirmiş, iktidara geldikleri sırada 2,5 milyar lira olan ziraî kredilerin 1969 yılında 9 milyar liraya ulaşması için gayret sarfedeceğini ifade ettikten sonra şunları söylemiştir:

«İktidarımız, taahhüt ettiği müddet sonunda ziraî kredi miktarının devraltığımız zamankinden 6,5 milyar lira fazlasına ulaşacaktır.»

Türkiye ziraat odaları birliği yöneticilerinin bir soruları üzerine, tarımsal üretim araçlarının doğrudan doğruya çiftçiye ucuz intikalinin ihracat rejiminde her hangi bir değişikliğe lüzum kalmadan dahi mümkün olacağını söylemiştir.

AET TÜRKİYE: 1 ARALIK 1969 BİTECEK OLAN HAZIRLIK DEVRESİNDEN, GEÇİŞ DÖNEMİNE İNTİKAL HADDİ GÜÇ PROBLEMLER DOĞURUYOR

AET Daimi Delegeler Komitesi hâlen Türkiye ile olan assosiasyon anlaşmasında belirtilmiş bulunan Hazırlık Dönemin-

den Geçiş Dönemine intikal meselesini incelemektedir.

Bilindiği üzere Ankara Anlaşması, hazırlık devresinin en erken 1 Aralık 1969 da bitmesini öngörmektedir. Gayesi; 12 yıllık müddetten sonra Türkiye ile Topluluk arasında tedricen bir gümrük birliği tesis etmek olan geçiş dönemine intikal, Ankara Anlaşması mucibince **otomatik** olarak derpiş edilmemiştir. Ancak Anlaşmanın yürürlüğe girdiği 1 Aralık 1964 tarihinden dört yıl sonra **en geç** 1 Aralık 1968'de Assosiasyon Konseyi, Türkiye'nin içinde bulunduğu iktisadî durumu gözönüne alarak, geçiş dönemini etkileyecek şartların, düzenin ve kademelerin bir katma protokol ile tesbit edilip edilmeyeceğine karar verecektir. Daimi Delegeler Komitesi ile Komisyon arasında yer alacak görüşmeler muvacehesinde, Topluluğun müzakereler hususundaki tutumunu tesbit etmek üzere Komisyon daha etraflı ve karışık hazırlık çalışmalarına başlayacaktır. Hilhakika, Komisyon bu hususta Topluluğun pozisyonu için önemli noktaları ihtiva eden **ikinci** bir raporu Sonbaharda hazırlamak için teklifte bulunmuştur.

Daimi Delegeler Komitesinin Türkiye ile Topluluk arasındaki ilişkiyi geliştirmek amacıyla ciddi sorunları incelemesi talep edilmiştir. Fakat bu çalışmalara rehber olacak noktaların tesbitinde güçlükler çıkmaktadır. Şöyleki, herneka-dar Türkiye ve Topluluk memleketleri Ankara Anlaşmasında öngörülen geçiş devresinin gerçekleşmesi hususunda **siyasî yönden** azimli iselerse de, Türkiye'nin hâlen içinde bulunduğu ekonomik şartlar, O'nun Topluluktan talep edeceği iktisadî tâvizleri **karşılıklı** ve **dengeli** olarak karşılayacak nitelikte bulunmamaktadır. Ve hattâ Türkiye'nin bugünkü te-diye bilânçosunun durumu, devlet bütçesi ve gümrük vergilerinin oynadığı önemli rol muvacehesinde, bu memleketin hâ-

len mevcut olan durumunu konsolide etmekten de daha ileri giden sorumluluk-ları gerek tarife gerekse kota yönünden tamamiyle karşılayabileceğinden endişe edilmektedir.

Altı memleket eksperleri Türkiye ile olan assosiasyonun geçiş dönemine intikalini tasvip etmektedirler. Bu sebepten, Daimi Delegeler Komitesi bu durumu aydınlatmak için bir çözüm şekli arayacak ve sorumlulukları belirli noktalara istinad eden bir kaç senelik **ilk** kademeli ve diğer kademeleri sonradan tesbit edilecek bir geçiş devresi ile Türkiye'nin tedrici ve pratik olarak Topluluk ile bir gümrük birliğine katılma yönlerini tesbit edecektir.

Herhalikârda, hazırlık devresinden geçiş devresine bir an evvel intikalın Türkiye için avantajlı olacağına inanılmaktadır. Şöyleki, Türkiye'nin hâlen sınaî ihracatının çoğunu çok hassas maddeler teşkil etmekte ve bunlar Topluluğun gümrük indirim ve tercihlerinden faydalanamamaktadırlar. Bu şartlar dahilinde Türkiye'nin ihraç maddelerini en kısa zaman zarfında çeşitlendirmesi tavsiye edilmektedir.

Diğer yönden, **tarım** sektöründe Topluluk, Yunanistan'dan edinilen tecrübeler ve güçlükler yönünden ziraî politikanın âhenkleştirilmesini öngörmemektedir. Aynı zamanda, Türkiye'nin hâlen bir takım Topluluk ziraî tâvizlerinden faydalandığını gözönüne alarak Topluluğun bu hususta fazla tercihler tanıyacağı şüpheli görülmektedir.

Altılar, bu meyanda, 30 Kasım 1969 da hitam bulacak malî yardımın devamı için de karar alacaklardır. Geçiş dönemine intikali için müzakere ve hazırlıkların en erken 12 ay içinde tamamlanabileceği gözönüne alınırsa, malî yardım için müzakerelerin diğer müzakerelerden ayrı olarak yürütülmesi ve böylece her üye

memleket tarafından âcilliği takdir edilen malî yardımın kesintisiz olarak devam ettirilmesi düşünülmektedir.

İRAK'A NIŞASTA MAİT GLÜTEN SATABİLECEĞİZ

Irak'a yönelecek ihracatımız ile ilgili olarak Bağdat Ticaret ateşeliğinden bazı yeni haberler alınmıştır. Bildirildiğine göre, Irak'a Nişasta Malt, glüten satılabilecektir.

Ateşelikten ilgili kuruluşlara gelen bir yazıda Irak ile diğer Arap ülkelerinin, Malt Nişasta, Glüten gibi değirmencilik mamûlleri ithal ettikleri bildirilmekte, ayrıca bu ülkelere bulgur, irmik gibi ürünlerinde ihraç imkânlarının bulunduğu kaydedilmektedir.

Öğrenildiğine göre, Irak ithalâtçıları 50 kiloluk çift kat bez çuvalar içinde takriben 300 ton nişasta satın almak istemektedirler.

Diğer yandan Kıta Çini ihraç müessesesinin 100 tonluk nişasta için torbasına cif Basra limanı 41 Irak dinarı fiat aradığı buna yüzde beş komisyonun dahil olduğu ifade edilmiştir. (1 Irak dinarı 25.42 TL. dir.)

Iraklı ithalâtçılar, hükümetleri tarafından Türkiye'den ithalât yapmaya teşvik edilmektedir. Standart beyaz CF Bağdat tonu yüzde üç komisyonlu olarak dolara kadar müşteri bulabilmektedir.

ALMANYA'DA EKONOMİK DURAKLAMA SONA ERDİ

Almanya'da iki yıl önce başlayan ekonomik duraklama devresi alınan tedbirlerle sona ermiştir.

Endüstri derneği yöneticileri Alman işçi sendikaları konfederasyonu başkanı ve Federal iktisad bakanlığı uzmanları ile işçi bulma kurumları başkanı, Alman-

ya'da iktisadî konjonktürün yine yükselmeğe başladığı fikrinde birleşmektedir.

Almanya'da ani bir çöküntü manzarası arzeden ekonomik gerilemenin önu alındıktan sonra duraklama devresine geçildiği ve son aylar konjonktürün yine yükseldiği, bu gelişmenin her endüstri dalında görüldüğü yetkililer tarafından bildirilmiştir. Alman endüstri derneği başkanı Berg, tehlikeli günlerin geride kaldığını ve Alman endüstrisinin yeniden fazla prodüksiyona başladığı söylemiştir. Aynı konuda konuşan Alman işçi sendikaları konfederasyonu başkanı Rosenberg, tekrar yüksek konjonktür devresine ulaşıldığını, ancak bu gelişmenin her endüstri dalında aynı tempoda devam edilebilmesi için, devletin yatırımlarının artması gerektiğini, ayrıca müsdamdem ve işçi ücretlerine zam yapılarak halkın satın alma gücüne hız kazandırılmasına yardım edilmesini belirtmiştir.

Federal iktisat bakanlığı müsteşarı Arndt ise, tesbit edilen program çerçevesinde ekonomik duraklamanın önu alındığını, ihracatın ve ithalâtın daimi artacağını sözlerine ilâve etmiştir.

Alman iş ve işçi bulma kurumları başkanı Stingl de aynı yönde beyanda bulunarak şöyle konuşmuştur: «Geçen ayın sonunda Almanya'da işsiz sayısı 226.500'e düştü. Buna mukabil boş işyeri miktarı 548.200'e yükselmiş bulunuyor. Yabancı işçilerin sayısı da yine milyonu aşmıştır. Kısa süreli mesai uygulanması bütün endüstri branşlarında kaldırılmış veya çok azalmıştır. Fabrikalar tam randıman imâlâta geçmiştir. Almanya'da işgücü ihtiyacı, dışardan getirilecek işçilerle kapatılabilir. Daha fazla yabancı getirtmek zordurdayız.»

Alman iktisadî hayatının kilit noktalarındaki ayrı görüşlere sahip uzmanların aynı noktada birleşmeleri ve Alman-

ya'nın yeni bir kalkınma devresine geçtiğini belirtmeleri, Alman basınında geniş şekilde ele alınarak topluma duyurulmuştur.

AMERİKA TEMSİLCİLER MECLİSİ JOHNSON'UN İSTEDİĞİ ÖDENEKTEN BİR MİLYAR DOLAR KESİNTİ YAPAR- KEN DIŞ YARDIM PROGRAMINDA DA BÜYÜK İNDİRİM YAPTI

Birleşik Amerika Temsilciler Meclisi 1 Temmuz'da başlayan mali yıl için Amerika'nın dış yardım taahhütlerine 1.993.000.000 dolar tavan tesbit etmiştir.

Cumhurbaşkanı Johnson geçen Ocak'ta Kongreden 2.961.000.000 talep etmişti ki bu 21 yıllık programın tarihinde en az dış yardım talebini teşkil etmekteydi.

30 Haziranda sona eren 1968 mali yılı Kongre dış yardım olarak 2.298.000.000 dolar tahsis etmişti.

Bir yetki tasarısının kanunlaşmak üzere imza için Cumhurbaşkanına gönderilebilmesi için kongrenin her iki kolunun birbirine benzer tasarıları kabul etmeleri lâzımdır.

Ondan sonra hem temsilciler Meclisinin ve hem de senatonun tahsis edilecek miktarı tayin etmek üzere bir tahsis kanun tasarısını kabul etmeleri gerekmektedir. Bu yetki kanunundakinin aynı, veya daha azı olabilir; fakat bunu geçmemesi lâzımdır.

Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilen yetki kanunu tasarısındaki miktarın 1.603.000.000 doları ekonomikâ yardım ve 390.000.000 doları askerî bağış yardımı için olacaktır.

Hükümetin dış yardım talebi 968 milyon dolar 596 milyon doları temsilciler Meclisi Dış Meseleler Komitesi ve 372 milyon doları Temsilciler Meclisi genel oturumu tarafından kesilmiştir.

Yardım yetki kanunu tasarısı bir mali tasarruf kampanyası esnasında kabul edilmiştir. Kongre Haziran'da kabul ettiği bir kanunla fertlerin ve korporasyonların gelirlerinde vergiyi yüzde on artırmış ve Federal sarfiyatta da 6.000.000.000 dolarlık bir kısıntıyı talep etmiştir.

Bunun gayesi Birleşik Amerika'nın ödeme dengesi problemini düzeltmek, iç enflasyonu durdurmak, Federal bütçe açığını azaltmak ve Vietnam Savaşı masraflarının ödenmesine yardım etmektir.

Yetki kanunu tasarısının Temsilciler Meclisinde oylanması sekiz saat süren müzakerelerden sonra olmuştur. Bir çok değişiklikler karar altına alınmıştır.

Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilen Yetki Kanunu tasarısı tahtında yapılacak ekonomik yardım aşağıda verilmektedir:

Kalkınma İkraz fonları 350 milyon dolar. Bu ikrazların dolar olarak geri ödenmesi lâzımdır. Bunlar yabancı sermaye yatırımlarını etkili bir şekilde kullanacak gelişen ülkelere sağlanmaktadır.

Teknik İşbirliği ve Kalkınma Bağışları 200 milyon dolar. Bu fonlar Birleşik Amerika'lı teknisyenleri Orta Doğu, Asya ve Afrika'da gelişen 33 ülkeye göndermek için kullanılmaktadır. Bu programın gayesi gelişen ülkelere teknik bakımdan kalifiye insan gücü sıkıntısını gidermeye yardımdır.

Mahalli para Beş milyon dolar. Buna Polonya'da bir hastane için 2.100.000 dolar, Kahire'deki Amerikan Üniversitesi için bir milyon dolar ve Fas'taki Kuzey Afrika Üniversitesi Derneği için iki milyon dolar dahildir.

Yatırım imkânlarının incelenmesi 1.300.000 dolar. Bu program tahtında, Uluslararası Kalkınma Teşkilâtı Birleşik Amerika firmalarının gelişen ülkelerde

girişikleri yatırım öncesi piyasa incele-meleri masraflarının yüzde 50'ye kadar olan kısımlara bu firmalara geri ödemektedir.

Gelişme için ittifak 420 milyon dolar. Buna Lâtin Amerika ülkelerine, bilhassa kendilerine düşen masraf payını ödemeğe hazır ve projeleri tamamlamağa muktedir olduklarını ifade edenlere ikraz ve bağış yardımları dahildir. Bu, 14 Lâtin Amerika ülkesinde aynı sayıda mahalli komite ile birlikte çalışan 33 Birleşik Amerika eyalet komitesini tesiste bir katalizatör vazifesi gören ittifak programının ortaklarını da içine almaktadır.

Uluslararası teşekküller ve programlar 130 milyon dolar. Bu fonların çoğu Birleşik Milletler Kalkınma Programı ve İndüs Suları Havzası Konsorsiyumu vasıtasile teknik yardım için gelişen ülkelere gitmektedir. Birleşik Amerikanın sağladığı her bir dolar için diğer Birleşik Milletler üyeleri bir dolardan fazla vermektedirler. Vietnam ve Kongo'daki programlar için üç buçuk milyon dolar teklif edilmektedir.

Destek Yardımı 420 milyon dolar. Bu esas itibariyle bir ülkenin kendisini komünist genişlemesine karşı savunma imkânını artırması ve ekonomik ve siyasî istikrarı idame ettirmesi ile ilgilidir. Bu fonlar yardım gören ülkelerin kendi döviz kaynaklarından finanse edemedikleri elzem ithalatı yapmaları için kullanılmaktadır.

Acil ihtiyatlar fonu 10 milyon dolar. Bunlar sadece Birleşik Amerika'nın finansmanı icab ettirdiği kabul edilen önceden tahmin edilmeyen gelişmeleri karşılamak için değil aynı zamanda gerekli paraları meblâğını tahmin için herhangi bir esasın bulunmadığı yerlerde kullanılmaktadır.

Temsilciler Meclisinin kanun tasarısı

idarî masraflar için 53 milyon dolarlık bir yetki tanımaktadır.

Kongrede bekleyen ayrı bir kanun tasarısı, yüzde doksan gelişen ülkelere verilen askerî kredi satışlarını finanse etmek üzere 1969 malî yılında 296 milyon için yetki talep etmektedir.

İNGİLİZ MİLLÎ İHRACAT KONSEYİ BAŞKANI SIR EDWIN CHAPMAN TÜRKİYEDEKİ ENDÜSTRİ GELİŞMESİNİ HAYRET VERİCİ BULUYOR

İngiliz Millî İhracat Konseyinden altı kişilik bir heyet, İngiltere'nin Türkiye ile olan ticaretini geliştirme yollarını tetkik için, geçen Mayıs ayında Türkiye'yi ziyaret etmişti. Heyet'in başkanı Sir Edwin Chapman - Andrews, Londra'da gazetecilerle yaptığı bir konuşmada, Türkiye'nin Birinci Beş Yıllık Plânını övmüş ve «Türkiye'de son dört yıl içinde kaydedilen endüstriyel gelişme hayret vericidir» demiştir.

Heyet raporunun, «İngiliz endüstrisi için Türkiye'de bazı fırsatlar» yayımını kutlamak üzere yapılan özel konferansta, Sir Edwin gazetecilere şunları söylemiştir.

«Plânın gayesi olan millî istihsalde, yılda yüzde yedi oranda artışa bu kadar yaklaşılması, takdire lâyık birşeydir. On günlük ziyaretimiz sonunda, bu kalkınma sür'atinin, İkinci Beş Yıllık Plânda da devam ettirilebileceği sonucuna vardık.»

Raporda ayrıca, «Hükümet üyeleri nin ekonomik sorunları karşısındaki kanin ve yüksek devlet memurlarının ülkelerli tutumları» da övülmekte ve «Türkiye, henüz gelişmenin eşiğinde olmakla beraber, devamlı, plânlı ve tesirli olarak ilerlemektedir. İlerde, ülkelerimizin ticaret bakımından daha da yaklaşacaklarından şüphe etmiyorum.»

Raporda, 1967'nin sonunda İngiltere'nin Milletler Câmiası dışındaki ülkeler arasında en fazla Türkiye'ye yardım yapmış olduğu da belirtilmektedir.

FRANSA YENİ EKONOMİK TEDBİRLER ALIYOR

İyi haber alan ekonomik kaynaklara göre Fransız hükümeti ülke ekonomisinin faaliyetini ve Frankın değerinin düşürülmemesini sağlamak için bu yaz önemli ekonomik ve malî tedbirler almak zorundadır.

Bu tedbirler Fransa'nın şimdiden almış olduğu, Frankın dışarı akışını kontrol yeni ithal kotaları ve ihracat yapan özel

teşebbüse hükümetin ayırdığı tahsisatta yapılan kısıntıların dışında olacaktır.

Aynı kaynaklar maliye bakanı Maurice Cuove de Murville'in mayıs grevleri sonunda ücret artışları ile masrafları çoğalan özel firmalara yardım için, yeni tahviller satışa çıkarmak mecburiyetinde kalabileceğini de belirtmektedirler.

Bunlardan başka, 1969 Fransız bütçesinin nükleer «vurucu kuvvetinde» büyük azaltmalar yapmak mecburiyetinde kalması da beklenmektedir. Bütçede yapılacak kısıntılar arasında geri kalmış ülkelere yardım ve henüz kesinlikle belirtilmeyen fakat ülke maliyetine yardımı dokunmayan masrafların azaltılmasında bu lunacağı tahmin edilmektedir

Az Gelişmiş Ülkeler ve İktisatçı

Mecit PİRHASOĞLU
(İşletme Uzmanı)

Az gelişmiş ülke derken burada ifadenin doktrinel manâsını açıklayacak değiliz. Bunu tamamen okuyucunun anladığı kıvamda kabul edip sadece bu ortamın bir yönünü tahlil etmeğe çalışacağız.

Sosyal adlet ve gelir dağılışı dengesizliği, yatırım sermayesinin kifayetsizliği, tasarruf veya istihlâk meylinin seyri, dış tediye muvazenesindeki açık, kalkınma için plân gerekliliği veya en ideal iktisadî düzenin münakaşası beiki ve hatta muhakkak ki çok daha ilgi çekicidir. Ancak bir iktisatçının, konunun bu safhasına eğilmesi de herşeyden evvel bir sosyal nosyon ve ihtiyaç meselesidir. Eğer iktisatçının görüşünü benimsiyecek bir ortam yoksa o ortamda iktisatçı varlığını gösteremez.

İşte bu düşüncenin ışığı altında iktisatçının piyasasını tahlil etmeğe çalışacağız. İktisadî mal ve hizmetlerin faydası, o mal veya hizmetlerin ihtiyaçları tatmin hassasında saklı olacağından iktisatçının faydasında onun karşılayacağı ihtiyaçla ölçülebilecektir.

O halde hareket noktamız iktisatçıya duyulan veya duyulması gereken ihtiyaç olacaktır. Bir iktisatçıya ne zaman ve niçin ihtiyaç duyulur. İktisatçı, bu zaman içindeki «niçin» i nasıl cevaplandırır?

Bu suallerin cevaplarını şöylece sıralamak mümkündür.

- 1 — Ferdî teşebbüs kapasitesinin üstünde işletme sayısının artması.
- 2 — İktisadî kaynakların optimum seviyede işletilmesi.
- 3 — Teknik yeterliliğin rantabileyi yükseltmediğinin müşahadesi.
- 4 — Bütün imkânların kullanılmasına rağmen iktisadî krizlerin baş göstermesi.

Ancak bu dört maddede özetlediğimiz şartlar neticesindedir ki bir memlekette iktisatçıya ihtiyaç duyulur. Çünkü teknik hedeflere varıldığı ve hadiseler beşerî ve ekonomik etkenlerin hakim olmağa başladığı ancak bundan sonra fark edilebilir.

Gerçi, bu prosodürün bir an için ak-

sini de düşünmek mümkündür. Şöylek iktisatçı kendi talebini bizzat kendi yaratabilir.

- 1 — Ferdî teşebbüsü kollektifleştirmek veya anonimleştirmekle.
- 2 — İktisadî kaynakların iptimumu seviyede kullanılma yollarını bizzat araştırmakla.
- 3 — Teknik imkânların rantabiliteyi mutlak manâda devam ettiremeyeceğini izah etmekle.

Ancak bu yol, iktisatçı piyasasının tolerans ve kültür seviyesine bağlıdır. Bu nu kısaca ülkenin az veya çok gelişmişliği şeklinde ifadelendirmekte mümkündür.

Eğer ülke, iktisaden ileri durumda ise orada iktisatçı mevcut şartları en iyi şekilde koordine etme imkânına sahiptir. Çünkü, sermaye piyasasında iktisatçının düşünce ve plânlarına karşı saygı veya hiç değilse bir iktisadî teşebbüsün her şeyden evvel bir iktisadî plâna ihtiyacı olduğu fikri vardır. Bu fikir geçmiştek tecrübelerin mahsulüdür. Bir çok teşebbüs plânsızlık sebebiyle akamate uğramış veya uğrayanlar müşahade edilmiştir.

Bu şartlar içinde iktisatçı motor kuvvet olarak öne geçer ve kendi talebini kendi yaratabilir.

- 1 — Geçmişin acı tecrübeleri vardır
- 2 — Plânsız teşebbüsün muaffak olamayacağı inancı mevcuttur (Plâr Fikri)
- 3 — Sevk ve idareciliğin özel bir ehliyeti gerektirdiği bilinir.
- 4 — İhtisaslaşma ve iş bölümünün ekonominin temel şartı olduğuna inanılır.
- 5 — Modern ekonominin, teknik ve beşeri yüzü bir madalyon olduğuna bilinir.

Bu fikri yapı yanında bol miktarda

tasarruf sermayesi de mevcuttur. İşte iktisatçı bu şartları koordine edecek güce sahipse kendi talebini kendisi yaratabilir. Çünkü atıl vaziyetteki tasarruf sermayesi bir işaretle yatırım sermayesi olmaya hazırdır.

Meselenin diğer cephesine gelince yazımızın konusuna değinmiş olacağız. Yani az gelişmiş veya yeni gelişmeye başlamış ülkelerde iktisatçı.

Bu ülkelerin karakteristik vasfını kısaca özetlersek iktisatçı için gerekli şartlardan yoksun olduğunu görürüz.

Şöyleki:

- 1 — Ferdî teşebbüs kapasitesi üstünde işletme yoktur.
- 2 — İktisadî kaynaklar henüz el değmemiş kadar bakirdir.
- 3 — Kâr için teknik imkân kâfi ve yeter şarttır.
- 4 — Piyasa her türlü mal ve hizmete karşı açıktır.
- 5 — Tasarruf sermayesi ve profesyonel müteşebbis yok denecek kadar az, olana da itimat hiç yoktur.

Şimdi kısaca özetlediğimiz bu şartları fazla detaylandırmadan tahlil edelim.

1 — Umumi olarak sayılan bu şartlar altında iktisatçı, meslekinosyonunu ortaya koyamaz. Şöyleki henüz ferdî teşebbüs kapasitesinde bulunan piyasa için iktisatçı istihdam etmek bir lükstür. Sürüm az olmasına rağmen kâr nisbeti korunmuş derecede yüksek olduğundan teşebbüs erbabı, her şeyin en iyi şekilde kendisi tarafından bilindiği kanısındadır. Bu yargıda, sermayedar kısmen de haklıdır. Çünkü: az gelişmiş ülkelerde iş hayatı nev'i şahsına münhasır bir karışık düzen içindedir. En basit meselelerin azami derecede dağıtılması ve hiç kimsenin anlıyamıyacağı bir hale sokulduktan sonra insiyaki bir şekilde kontrol-

altında bulundurulması, bu durumun basit bir izaah tarzıdır. İktisatçının bu gir-dap içinde kendi metotlarını kabul ettir-mesi ise çok zor veya imkânsızdır. Ken-di nosyonunu bırakıp piyasanın istediği tip olmak ise mesleğini inkârdır. Esasen bunun için iktisat tahsili yapmaya lü-zum da yoktur.

2 — Az gelişmiş ülkelerde iktisadi kaynakları henüz bakir oluşu değişik bir iş adamı tipi yaratmıştır. Cahil ve ceha-letin verdiği cesaretle atak bir tip. Bütün sermayesi cesareti olduğu için esasında kaybedecek birşeyi olmıyan bu tipler, kimsenin at koşturmadığı meydanda daima önde gelmekte ve çok rahat ka-zandıkları için de şımarılmaktadırlar. Bun-lar, rahat kazanıp şımarıdıkları için ikti-satçıya itibar etmezler. Çünkü onlar için iktisat demek kazanmaktır ki esasen ye-teri kadar kazanmaktadırlar.

Kaynakların henüz el değmemiş ol-ması sebebiyle küçük bir teknik uyarma büyük menfaatler sağlamaktadır. Dolayı-sıyla bütün semere de teknik uyarmayı

yapan teknik elemana mal edilmektedir. Henüz teknik imkânların hududuna varıl-madığı için iktisatçının rantabilite he-sapları bir fantezi olarak kabul edilir.

4 — Piyasa her türlü mal ve hizmeti büyük bir iştah ile karşılamaya hazır ol-duğundan en küçük bir pazarlama faali-yetine katlanmadan sürüm sağlamakta ve iktisatçının pazarlama konusundaki fikirlerine de ihtiyaç duyulmamaktadır.

5 — Cehalet sermayesi karşısına, me-totlu bir şekilde çıkmak isteyen iktisat-çının karşılaşacağı en büyük güçlük ise gerekli tasarruf sermayesi yokluğu ve mevcudun da ürkekliğidir. Az gelişmiş ülkelerde tasarruf çok zor olduğu için ta-sarruf sahibi parasına sıkı sıkıya bağlı-dır. Bu sebeple profesyonel müteşebbise itimat yoktur.

Bı. şartlar altında bulunan piyasada iktisatçı ne yapabilir. Bu konuyu gelecek yazıda incelemek üzere bu yazımıza son son verirken bugün iktisatçının karşısı-na dikilen korkunç barikatı bir nebzecek olsun ifade ettiğimiz kanısındayız.

Yatırımların ve İhracatın Teşviki ve Uygulama Esasları

D.P.T. Müsteşarlığı yayınlarından
Derleyen: Yüksel BİLGİN

Yatırım İndirimi

Yatırım indirimi gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerine tanınmış bir vergi istisnasıdır. Kanunda belirtilen şartlara göre yapılan yatırımların bir kısmı, yatırımcının beyan edeceği kazançtan düşülür.

Yatırım indirimi için D.P.T. Teşvik ve Uygulama Dairesine bir dilekçe ile baş vurulur.

Yatırım indiriminin uygulama şartları;

a) İndirimin uygulanacağı ticarî ve zirai kazanç bilanço esasına göre tesbit edilmiş olmalıdır.

b) Yapılan yatırım D.P.T. nin hazırladığı kalkınma plânlarına uygun bulunmalıdır.

c) Yatırımlar istihsalî genişletmeye, produktiviteyi arttırmaya, ihracatı geliştirmeye, mahsul ve mamûllerin kalitesini ıslâha, kültür seviyesini yükseltmeye, ilmi ve teknik araştırmalar, çalışma güvenliğini sağlamaya, yabancı turist cebini temine matuf olmalıdır.

d) Yapılan yatırım en az 250 bin lira olmalıdır. (Plânlamanın tasvibiyle bazı faaliyet kollarında bu miktar 125 bin ve ziraatte 50 bin lira olabilir.)

e) Yatırıma ait plânlara, projelere ve finansman hesaplarına ve projenin tahakkuku için derpiş olunan müddete ait hususlar D.P.T. nca yapılan incelemede uygun bulunmuş olmalıdır.

f) Yatırım indirimi münhasıran öz sermayeden sağlanan veya karşılanan yatırım miktarına uygulanır.

Yatırım indiriminin nispeti azamî % 80 dir. Bu haddi aşmamak üzere her yıl yıllık programlarda bölgelere ve sektörlerle göre bu nispet belirtilir. 1968 yılı program kararnamesinde bu nispetler;

Her nevi yatırımlar için % 30, zirai yatırımlar için % 40 ve az gelişmiş bölge yatırımları için % 80 olarak tespit edilmiştir.

Gümrüklerde Muafiyet, Taksitlendirme ve Nisbet Değişiklikleri

Gümrüklerde tam veya kısmî muafiyetten istifade edecek yatırımların Dün-

ya pazarlarında özellikle Ortak Pazar-
da rekabet gücü olacak sanayiın Türki-
ye'de kurulmasını sağlamak amacı ile
yapılması gereklidir. Ayrıca yatırımın
aşağıdaki hususlardan en az birini ger-
çekleştirecek nitelikte olması şarttır.

a) Kurulacak tesisin kapasitesi opti-
mal cesamette olmalı,

b) Yan sanayiın gelişmesine hizmet
etmeli,

c) Türkiye'ye yeni teknoloji getirme-
li,

d) Mamûllerini Dünya piyasaları fi-
yatlarında imâl etmeli,

e) Yatırımın ihrac gücüne sahip ol-
ması ve ihracata yönelmesi,

f) İthalât ikamesi sağlanması.

474 sayılı kanunun 3 üncü maddesi
hükümlerince uzun vadeli kalkınma plâ-
nı hedeflerine uygun yatırım maddesi
mahiyetindeki eşyanın ithalinde alınan
gümrük ve İstihsal vergileri ile Belediye
Hissesi ve Rihtım Resminin taksitlendi-
rilmesi için müracaatlar ithal vesikası ta-
rihinden itibaren ithal süresinin bittiği
tarihe kadar D.P.T. yatırımları ve ihraca-
tı geliştirme ve teşvik bürosuna yapılır.

Vergi ve resimleri kati olarak ödenip
mal gümrükten çekildikten sonra mür-
caat yapılamaz.

Geliştirme ve Teşvik Fonları

Kalkınma plânı hedeflerine uygun
olarak geliştirilmesi ön görülen iktisadî
faaliyet sektörlerinde yapılacak yatırımlar
1968 yılı bütçesinden ve dış kaynak-
lardan yapılacak tahsislerle desteklene-
cektir. Geliştirme ve teşvik fonlarından
özel sektör ve karma teşebbüsler fayda-
lanırlar.

Kimyevî gübre üretimi için Ziraat

Bankasındaki fondan açılacak krediler-
de faiz % 4,5, ödemesiz devre 3 yıl, öde-
mesiz devre hariç vade 10 yıldır.

Motor ve dişli kutuları yatırımların-
da kredi faizi % 8, ödemesiz devre 2-3
yıl, ödemesiz devre hariç vade 5-10 yıl-
dır .

İhracatı teşvik edilecek maddeleri ih-
raç edenlerin tanıtma, pazar araştırma-
sı ve ilk yerleşme faaliyetleri için ala-
cakları kredilerde faiz % 5, ödemesiz
devre 3 yıl, ödemesiz devre hariç vade
5-10 yıldır.

Sermaye piyasasını destekleme fo-
nu D.P.T. tarafından uygun görülen pro-
jeleri gerçekleştirecek şirketlerin kurul-
ması ve hisse senetlerinin bir kısmının
halka intikalinin sağlanması için kullanı-
lacaktır. Bu kredilerden faiz sıfır olup on
yıl sonra fon tüm olarak hazineye intikal
edecektir.

Az gelişmiş bölgeler için normal öde-
mesiz süre bir misli arttırılacak ve faiz
nispeti de % 2 eksik uygulanacaktır.

Bu fonların kullanılmasında yatırı-
mın asgarî % 40 ının öz kaynaktan karşı-
lanması esastır. D.P.T. nin müspet mütalâ-
ası ile öz kaynaktan karşılanacak nis-
pet % 30'a kadar indirilecektir.

İhracatta Vergi İadesi

İhracatta vergi iadesinde güdülen
maksat mamûllerimize ihrac gücü kazan-
dırmak, diğer memleketlerin aynı nevi
ve kalitedeki mamûlleriyle rekabet etme
imkânı sağlamaktır.

Bir malın vergi iadesinden yararlanı-
bilmesi için: mamûl niteliğinde olması,
millî ekonomi yönünden fazla kapasite-
nin bulunması, mamûlün hammaddeyi it-
hal ediliyorsa, hammaddeye ödenen dövi-
zin mamûlün ihracından elde edilecek

dövizden az olması yani net döviz kazancının sağlanması gereklidir.

İhracatla ilgili diğer tedbirler

İhracatçılar dış pazarlarda tanıtma, pazar araştırması ve ilk yerleşme faaliyetlerine yardımcı olmak amacıyla 933 sayılı kanunla bir fon tesis edilmiştir. 1968 programı kararnamesinde belirtilen bu fonun miktarı 10 milyon liradır.

İhraç edilen maların yüksek kaliteli olmasını temin bakımından vergi iadesi rejiminden faydalanma şartı olarak gerekli görülen mamüllerin (T.S.E.) Türk Standartları Enstitüsü damgasını taşıması aranacaktır.

İkinci beş yıllık plânda sınai mamül ihracının genel ihracattaki payının % 27 ye yükseltilmesi ve genel ihracatta 200 milyon \$ lık bir artış ön görülmüştür. Bu artışın sağlanabilmesi için aşağıdaki tedbirler baş vurulacaktır.

a) Dış ticaret rejimi ve kambiyo rejimi kredili ihracatın gerçekleştirilmesi

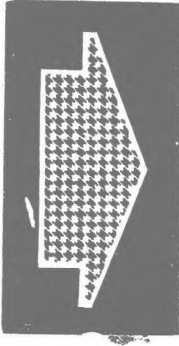
için yeniden gözden geçirilecektir.

b) İhracat risklerinin sigortası dışında, ihracat kredilerinin sigortasını devlet garantisi altında deruhte edecek bir sigorta müessesesinin kurulması için çalışmalar yapılmaktadır.

c) İhracat yönelecek sınai ünitelere yeterli kapasiteyi temin etmek için kendilerine kotlar dışında hammadde ve yatırım malzemesini getirebilmeleri için döviz tahsis imkânları araştırılmaktadır.

d) İthal ihtiyacını ikame edecek mallara vergi iadesi veya vergi muafiyeti usullerinden hangilerinin ve ne şekilde uygulanacağı hakkında çalışmalar yatırımları ve ihracatı geliştirme ve teşvik bürosu tarafından yapılmaktadır.

e) İhracatı geliştirme ve teşvik fonu'ndan ihracatçılarla birlikte, yurt dışında iş alacak Türk müteşebbisleri de yararlanacaktır. Bunların yurt dışındaki tanıtma ve ilk yerleşme faaliyetlerine yardımcı olmak üzere bu fondan kredi açılabilir.

Eşlerin Aile Reisinin Gelir Beyanına Girmiycek bazı gelirleri

Yazan: Fehamettin ERVARDAR
Serbest Hesap Uzmanı

Bilindiği gibi Gelir Vergisi tatbikatında vergi ödeme gücünün tayininde aile bir bütün olarak mütalâa olunmakta ve aile ile birlikte oturan eşler ile küçük çocukların gelirleri aile reisinin vergi beyannamesinde toplanması kanunen öngörülmüştür. Ancak, bu **kanun hükmünden** gaye, sadece muvazaa yolu ile aile gelirinin bölünmesini ve müterakki vergi tarifesinden kaçınmayı önlemek olduğu cihetle, bu konuda bazı istisnalar kabûl olunmuştur.

Bu istisnalardan birisi de, eşlerin evlenmeden evvel sahibi bulundukları mallarla, evlilik sırasında miras ve vasiyet yoluyla iktisap edecekleri malların gelirleridir. Yani bir mükellefin eşine evlilik sırasında miras yoluyla bir mal intikâl ettiği takdirde bu malın gelirinden dolayı bir beyan mükellefiyeti doğarsa bu beyanname eş tarafından ayrıca verilerek vergilendirilecek fakat, kocasının vergi beyannamesine dahil edilmeyecektir.

Bu yazımızda eşlere ait bu nev'i mallarda bilâhare vukua gelebilecek değişik-

likler yüzünden sözünü ettiğimiz istisna hakkının muhafazası imkânı üzerinde durmak istiyoruz.

1 — Konu Hakkındaki Kanun Metni:

İncelenen konuyla ilgili 193 sayılı kanunun 93 üncü maddesinin 2 inci bendi aynen şöyledir:

«a) Karı koca arasındaki mal ayrılığı usulünün cari bulunması halinde, karının, evlenmeden evvel mevcut veya evlilik esnasında miras veya vasiyet yoluyla iktisap ettiği mallardan dolayı sağladığı menkul ve gayrimenkul sermaye iratları (Evlenmeden evvel kocadan veya kocasının yardımı ile başkalarından iktisap edilen mal ve hakların iratları hariç);

b) Çocukların üçüncü bir şahıstan miras veya vasiyet yoluyla iktisap ettikleri mallardan dolayı sağladıkları menkul ve gayrimenkul sermaye iratları;

c) Karı ve çocukların 1.1.1947 tarihinden evvel iktisap ettikleri mallardan

dolayı sağladıkları menkul ve gayrimenkul sermaye iratları.

Bu madde hükmünün uygulanmasında; aile reisi, eşler için koca, çocuklar için baba, baba ölmüş veya velâyeti nez'edilmişse anadır.»

2 — Tatbikat Problemleri :

Yukarıda açıklanan kanun maddesini idare mutlak bir ifade ile anlamak istemekte ve benzeri olaylarda aynı kanun maddesini uygulamak istememektedir. Buna ait bazı örnekler verilebilir; Mese-lâ:

a) Bir mükellefin eşine evlilikten evvel dahi ait bulunan bir binanın bir müteahhide, kat karşılığı verilerek yerine aynı mahalle inşaa olunan binanın gelirleri aile reisi beyanına tâbi kılınmak istenmiştir.

b) Bir mükellefin eşine evlilikten sonra miras yoluyla intikâl eden arsa ve binadan ibaret bir gayrimenkulün arsa kısmının satılarak, parası ile dükkân yaptırılması ve mülkiyetinin de yine eşe ait kalması halinde idare, bu dükkânın gelirini aile reisi beyanına ithâl etmiştir.

c) Bir mükellefin eşine 1932 yılından beri ait bulunan 4 dükkânlı bir iş hanının 1/4 hissesinin, bilâhare 1950 yılında istimlâk ve cebri taksim yoluyla kısmen yola gitmesi neticesinde binanın aynı 4 dükkânı aynı şahısta ve fakat binanın 1/2 hissesi şeklinde uhtesinde kalması hadisesinde idare, sırf 1947 den sonra tapu rötuşu bahanesi ile, bu mülk gelirini tümü ile kocasının beyanına dahil etmeye zorlamıştır.

Örnekleri arttırılabilecek bu nadiseler ile idare kanun maddesinde gözönünde tutulan hedefin dışına çıkarak ve kanunu zorlayarak maksat dışında vergilem temayülünü göstermektedir.

3 — Kazaî İctihatlar :

Yukarıda verilen tatbikat örneklerine ait malî ihtilâfların kaza merciilerine intikâli sonunda yargı organlarının kanunu anlayış tarzı ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bunlardan birine ait örnek vermek üzere şu Danıştay karar özetini verebiliriz:

«Mükellefin eşine intikâl eden bu gayrimenkulün arsa kısmının satılarak parası ile dükkân kısmı yıktırılmak suretiyle aynı yere bina mülkiyenin de, mükellefin eşine ait olduğu tespit edilmiştir. **Bahis konusu bina, davacının eşine miras yoluyla intikâl ettiğine, bu gayrimenkulde sadece vasıf değiştirilmiş bulunmasına binaen mezkûr fıkra hükmünün uygulanmasına manî teşkil edemeyeceğinden Maliye Bakanlığının bu görüş hilâfına idarî tasarrufunun iptaline,.....» karar verilmiştir.**

S O N U Ç :

Gelir Vergisinde aile reisi beyanı müessesesi, münhasıran aile gelirinin muvazaalı tertipler ile eş veya çocuklara bölmek ve parçalamak isteyecek mükelleflerin bu yollar ile müterekki tarifeden kaçınmalarına karşı bir kontrol tedbiri olarak düşünülmüştür.

Eş veya çocuklara miras ve vasiyet yolu ile veya evlilikten evvel, yahut 1947 yılından önce intikâl eden malların gelirleri bu hükmün mutlak ve mantıkî istisnasıdır. Sayılan şekiller ile vakî iktisaplarda sonradan husule gelecek değişikliklerin istisna hükmünü bozması için bir sebep bulmak güçtür.

Bu bakımdan Danıştay kararını yerinde ve mantıkî bulmaktayız.

1961 Anayasamız

Orhan BULDAÇ

Anayasalar, millete ait olan egemenlik hakkının kullanılması ile ilgili esasları vazeden bir doküman olarak tanımlanır. Başka bir deyişle anayasalar, siyâsî iktidarın kuruluş ve işleyişini düzenliyen, millete ait egemenlik hakkının esaslı üç unsuru olan yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin nasıl kullanılacağını gösteren milletlerin sosyal, siyasal ve ekonomik kaderinin şekillendiği en önemli belgelerdir.

Anayasalar, egemenliğin kökeni ile egemenlik hakkının kullanılma şekilleri konusunda binlerce yıldan beri yapılan mücadelelerin bir muhasalası olarak kamu hürriyetleri, kişi hakları ve devlet görevlerinin kaidelere bağlandığı vesikalardır. Anayasalar devletin organlarını tayin ettiği gibi siyasî iktidarı elinde bulunduranlara karşı kişilerin hak ve hürriyetlerini teminat altına alır.

Kanunlar anayasada öngörülen esaslara uygun olarak yapılmak zorundadır. Şu hususu hemen belirtmekte fayda vardır. Anayasalar egemenlik hakkının kullanılmasını düzenlemekle beraber, Anayasa düzeni her zaman kişileri maddî ve manevî refaha kavuşturacak esaslar getirmekte yeterli olmayabilir. Anayasada yer alan esasların sosyal ve ekonomik alan-

da kaydedilen gelişmeleri izliyebilmesi için ya çok detaylı olmaması veya değiştirilmesi için bir takım usullere tabi olması şarttır. Tutucu bir anayasa bazı hallerde sosyal patlamalara sebep olabilir.

TÜRKİYE'DE ANAYASA SORUNU :

Türkiye'de anayasa sorunu bir bakıma hukuk devleti kurmak sorunu olarak ortaya çıkmıştır. Birinci Meşrutiyetten evvel İkinci Sultan Mahmut'un Alemdar Mustafa Paşaya karşı taahhüt ettiği esaslar hukuk devleti olmak mücadelemizde ilk safhayı teşkil eder. Takiben Sultan Abdülmecit'in yayınladığı 1839 tarihli Tanziman Fermanı, Ferman Anayasalar'a tipik bir örnek teşkil etmiştir.

Birinci Meşrutiyet ilân edilirken İkinci Abdülhamit'e kabul ettirilen anayasa yazılı ilk anayasamız olarak büyük önem taşır. Bu anayasa ile padişah yetkilerinin bir kısmından vazgeçmiş veya bazı organlarla ortaklaşa kullanmayı kabul etmiştir.

1920 - 1924 tarihli anayasalarımız lâik ve bağımsız bir Türk devleti tesis etmek görevlerini hakkı ile yerine getirmişlerdir. 1960 yılına kadar yürürlükte kalan 1924 anayasamızın iktisadî, sosyal ve si-

yasal alanda bir çok sorunlarımızı çözümlenmede yetersiz kaldığı 27 Mayıs Devrimini doğuran nedenlerle iyice ortaya çıkmıştır.

9 Temmuz 1961 tarihinde halk oylaması ile kabul olunan yeni anayasamız, DP iktidarı döneminde siyasî mücadelelerin mihrakını teşkil eden çift meclis, anayasa mahkemesi, hakim teminatı, üniversite ve radyonun özerkliği isbat hakkı ve benzeri konularda çok ileri hükümler öngörülmüş olduğu gibi sosyal hukuk devleti, temel hak ve hürriyetler konularında da modern anayasalara özge hükümler yer almış bulunmaktadır. Anayasamız kuvvetler ayrılığı prensibinden hareketle yasama ve yürütme yetkileri arasında tam bir denge sağlamış bulunmaktadır. Yargı hakkı ise bağımsız mahkemelere bırakılmıştır. Biz sütunlarımızda daha çok Anayasamızın sosyal ve iktisadî konularda devlete yüklediği görevler ile Türk demokrasisini tam çalışma ve sosyal adalet esaslarına dayandırmak için öngördüğü görevler üzerinde durmak istiyoruz.

«SOSYAL BİR HUKUK DEVLETİ»

Anayasamızın ikinci maddesinde Cumhuriyetimizin nitelikleri millî demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olarak belirtilmiştir. Bu ifade kanun devleti kavramı yanına ileri bir görüşle sosyal devlet kavramını açık olarak yerleştirmiş diğer maddeler ile sosyal devlet olarak devletin yapması zorunlu görevler sayılmıştır. Temel hak ve hürriyetler bölümünde ve anayasamızın 10'ncu maddesinde herkesin kişiliğine bağlı vazgeçilmez temel hakların korunması konusunda devlet yüklenen göreve, anayasamızın Türkiye devletini ne kadar ilerici ve hümanist bir espri içerisinde düşündüğünü açıkça göstermektedir. Anayasamızın 10 ncu maddesi devleti «kişinin temel hak ve hürriyetlerine, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleri ile bağ-

daşmayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal engelleri kaldırarak, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamakla» görevlendirmiştir. Bu maddenin altını kalın çizgilerle çizip üzerinde uzun uzun düşünmek ve Türkiye'nin içinde bulunduğu şartları bu maddeye hakim olan esprinin süzgeçinden geçirmek zorunluluğunu işçi, işsiz, köylü, memur, iktidar muhalefet hülâsa tüm vatandaşlarımız duymalıdır. Anayasamız, devlet diğer maddelerde yer alan «kişi dokunulmazlığı», konut dokunulmazlığı, haberleşme hürriyeti, seyahat hürriyeti, düşünce ve inanç ve hürriyetleri, bilim ve sanat hürriyeti, basın ve yayına ilgili bütün hürriyetler, toplantı hak ve hürriyeti çalışma hürriyeti ve isbat hakkı» gibi temel hak ve hürriyetleri fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleri ile bağdaştırmayacak surette sınırlayan bütün siyasî, iktisadî ve sosyal engelleri kaldırır diyor. Anayasamız Türk devletine bu görevleri emretmektedir. Anayasamızın sosyal yanının düğümlendiği bu 10 ncu maddede hakkında sayfalarca yazı yazmak ve çeşitli sonuçlar çıkarmak mümkündür. İktisadî ve sosyal hayatın adalet ve tam çalışma esasına göre düzenlenmesi ücretlerde adalet sağlanması sendikaların kurulması, işçiye toplu sözleşme ve grev haklarının tanınması sosyal güvenlik ve sağlık hakkı, eğitimde eşitlik anayasamızın bu maddenin ruhuna uygun olarak öngördüğü diğer hususlardır.

24 Temmuzda 274 Sayılı Sendikalar ve 275 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunlarının çıkması dolayısıyla kutlanan işçi bayramı Anayasamızın öngördüğü işçi haklarının bir neticesidir. 24 Temmuz Bayramının yolu 9 Temmuzdan geçmektedir.

Türkiye'nin hiçbir meselesinde anayasanın suçu yoktur. Meseleler anayasa-ya uygun bir düzenin henüz tam olarak kurulamamış olmasından doğmaktadır.

Staj Yararlı Hatta Gereklidir

Zerrin GÜÇ

Yüksek tahsil hayatında, genel kültürü geliştirme safhası aşılmış, entegral formasyon alınmış meslekî formasyona yönelmiş gençlerle karşı karşıyayız. Talebe, bu devrede, hem bilimsel yönden, hem de uygulamalı olarak meslek hayatına hazırlanmalıdır.

Fransızlar'ın bir atasözü vardır: (Demirci; döve, döve demirci olur) der. Gerçekte de öyledir; En kusursuz, en başarı nazariyat bile, tatbikatın öğreteceği incelikleri ve güven hissini veremez.

Bu gün uygulamalı sistemi tatbik eden, Teknik Üniversite ve Tıp Fakültesi çok iyi sonuçlar almaktalar.

Talebe, her mesleğe ilk başlama devresinde görülen, ürkeklik ve cesaretsizliği staj devresinde yenmekte, tanıdığı mesleğini daha çok sevip, ısınarak, benimsemek imkânını kazanmaktadır. Staj; meslekî formasyona, gerçek hayatla, bilimsel hayatın bağdaştırılmasını öğretir.

Yalnız nazariyatla yetinen bir öğretim sisteminde ise, talebe, meslekî hayata karşı ürkeklik ve yabancılık duygularıyla mesleğinden soğumaktadır. Çevrelerinden sık, sık şu sorular gelir; (sizin mesleğiniz ne?), talebe istediği kadar anlatsın, sorular devam eder!.. (yani bizim memlekette ne işe yarar?)!...

Bu ve benzeri sorular, talebenin de

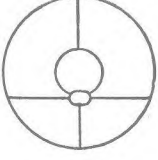
kafasında bazı şüpheler yaratır. Meslek hayatına atılmış arkadaşları da, pek parlak örnekler vermiyor.

Hayata yeni atılmış kişi, tutacağı yolu, plân ve programı kendisi yapacaktır. Nazari bilgilerine dayanarak seçeceği şu veya bu yolu, çoğu def'a gerçek hayatta bulamayacak; belki, bulsa bile adapte olmakta güçlük çekecektir. Çünkü, gittiği çevrede kendisinden daha az tahsilli eski memurlar belki de ona amir olacak, ilk defa gerçeğe karşılaştığı için bu onu şaşırtacaktır.

Gerçek ticarî hayatı tanımayan talebeler, memur olmayı tercih etmekte, teşebbüs sahası da çekimser kalmaktadırlar.

İktisatçı nazımdır, organizatördür, v.s. Fakat bu günkü haliyle iktisatçı bu görevleri yapamaz. Kurulan yeni fakültelerle, İktisat Fakültesinin görevleri parçalsana da, öğrenim nazarı olarak kaldığı sürece büyük bir sonuç beklemek, fazla iyimserlik olacaktır.

Artık, bilimsel etüd ve plânlamalar yanında fizikî plânlamanın gerekli olduğu bu devrede, iktisatçılarımızı, daha talebe iken, stajlarla, kabiliyetinin ve bilgisinin nisbetinde gelişmiş ve meslek zevkini edinmiş, ne işe yarayacağını bilen kişiler olarak yetiştirmeliyiz.

Bankalarımız ve 1967 Yılı Sonuçları

Hazırlayan :
M. Sedat PİROĞLU
Türk Ticaret Bankası A. Ş.
Müfettişi

Memleket iktisadi hayatını kredi iş - lemleri ile geniş ölçüde etkiliyen bankala - rımıza ait 1967 yılı kat'ı sonuçları Türkiye Bankalar Birliği'nin 31 numaralı yayını ile kamu oyuna sunulmuştur.

Bankalarımızın bugünkü çalışmaları - na «Bankacılığı halka götürme» prensibi - nin uygulandığı «Şube Bankacılığı» esas - ları hâkim bulunmaktadır. Bu çalışma neticesinde 1967 yılında açılan 165 şube ile yıl sonunda Türkiye'de faaliyet göste - ren 47 bankanın şube sayısı 2223'e ulaş - mıştır.

Aşağıdaki tetkik yazımızda «fon kay - naklarını ve bu fonların kullanım yerleri - ni gösteren» banka bilânçoları ile kâr ve zarar hesapları ele alınmış, gerekli izah - larla son 4 yılın rakamları üzerinden ban - ka faaliyetleri değerlendirilmeye çalışıl - mıştır. Tetkikimizde Türkiye Bankalar Birliğinin, bankaların konsolide bilânço ve kâr ve zarar hesaplarını gösteren ya - yınları ile T.C. Merkez Bankası bültenle - rinden faydalanılmıştır. Yalnız, yukarıda zikrettiğimiz 47 banka arasında yer alan T.C. Merkez Bankası, Devlet Yatırım Ban - kası, T. Sınai Kalkınma Bankası ile Sınai

Yatırım ve Kredi Bankası bünyeleri ica - bî tetkik dışı bırakılmıştır.

I — BANKA AKTİFLERİ (Fonların kullanım yerleri)

Bir işletmenin malî bünyesi o işlet - menin sermaye kaynaklarını gösterir. Bi - lindiği gibi, bu kaynaklar öz sermaye ve yabancı sermaye diye iki guruba ayrılmış bulunmaktadır. İşletmelerin iktisadî bün - yeleri ise temin edilen fonların nasıl kul - lanıldığını ortaya koymaktadır. Banka ak - tifleri de bu işletmelerin iktisadî bünyele - rini, diğer bir ifade ile fonların kullanım yerlerini belirlemektedir.

Öz ve yabancı kaynaklardan temin e - dilen fonların kullanımında bankalar dai - ma likidite, emniyet ve gelir sağlama prensiplerini göz önünde tutmak zorun - luğundadırlar. Fakat bankacılık faaliyeti - nin tabîi bir neticesi veya kanun hükmü gereğince bankalar zaman zaman bu üç prensibi bir arada uygulama imkânı bula - mamaktadırlar.

Banka aktifleri genel olarak aşağıda - ki kalemlerden meydana gelmektedir.

1 — KASA VE DİĞER BANKALAR- DAKİ NAKİT MEVCUDU

Kasa madenî ve kâğıt paralardan meydana gelen ve bankanın elinde bulunan nakit mevcududur. Buna millî para ile beraber yabancı paralar da (efektif) dahil bulunmaktadır.

Diğer bankalardaki nakit mevcutları ise bugün veya gelecekte beklenen ihtiyaçlar için ve banka veya müşterilerin faaliyetlerinin finansmanını kolaylaştırmak amacıyla T. C. Merkez Bankası ile yurt içi ve yurt dışı bankalarda bulunan tevdiatları ifade etmektedir.

T.C. Merkez Bankasındaki mevcutlar serbest ve bloke olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Hesap sahibi bankaların serbest paraları üzerinde her zaman için tasarruf yetkisi olmakla beraber, bloke paralar genellikle mer'î kambiyo mevzuatına uygun olarak T.C. Merkez Bankasına yatırıldığından bankaların bu paralar üzerinde tasarruf yetkisi mevcut değildir ve bir ihtiyaç anında kullanma imkânları yoktur.

Banka aktiflerinde yer alan kasa ve bankalardaki nakit toplamı yıllar itibarıyla şu şekilde bir seyir takip etmiştir.

Yıllar	M e b l a ğ (1.000.-TL)	Aktife Oranı %
1964	2.342.530	8,37
1965	2.763.359	8,01
1966	3.463.203	8,11
1967	3.850.752	7,89

Görüldüğü gibi, kasa ve bankalardaki nakit mevcudu 1967 de mutlak rakamlar itibarıyla artmakla beraber toplam aktiflere oranı itibarıyla en düşük seviyeye inmiştir.

Bankalar Birliğinin yayınladığı yıllık konsolide bilançolarda T.C. Merkez Bankası nezdindeki serbest ve bloke tevdiat bir arada gösterildiğinden, bankaların bu

tablolar üzerinden gerçek nakit durumunu görmeye imkân yoktur. Bu sebeple T.C. Merkez Bankası nezdindeki serbest tevdiat ile bloke tevdiatın, münferit banka bilançolarında olduğu gibi, Türkiye Bankalar Birliği Yayınlarında da ayrı gösterilmesinin faydalı olacağı kanısındayız.

2 — KANUNÎ KARŞILIKLAR KASASI

Bankalar Kanununun 33. maddesi gereğince ayrılan mevduat munzam karşılıkları ile sâfi kârdan gene aynı kanunun 35. nci maddesince ayrılan «İleride Vukuu Muhtemel Zararlar Karşılığı» ve Türk Ticaret Kanununun 466. maddesine uygun olarak ayrılan «Kanunî İhtiyat Akçeleri» mukabilinde satın alınan devlet iç istikraz tahvilleri ile Amortisman ve Kredi Sandığı tahvilleri veya Devlet Yatırım Bankası ile T. C. Merkez Bankasında tesis edilmiş bulunan nakit blokeleri bu başlık altında toplanmış bulunmaktadır.

Yıllar itibarıyla «Knuni Karşılıklar Kasası»nın banka aktiflerindeki yeri aşağıda gösterilmiştir.

Yıllar	M e b l a ğ (1.000.-TL)	Aktife Oranı %
1964	2.119.044	7,57
1965	2.608.393	7,56
1966	3.263.733	7,64
1967	3.660.891	7,50

Görülüyor ki bankaların kasa, T. C. Merkez Bankası, Diğer bankalardaki nakit mevcutları ile kanunî karşılıklar kasasındaki tahvilleri ve nakit blokeleri aktif toplamının % 16-18 zi arasında değişmektedir. Mevduatın ve bankacılığın emniyeti bakımından dispoñibilite ve kanunî karşılık olarak büyük yedekler ayırmak çok faydalı ise de, bu kalemlerin gelirinin çok düşük olması yanında plâsman imkânlarını daralttığını da göz önünde tutmak gerekmektedir.

3 — TAHVİLLER VE HİSSE SENETLERİ CÜZDANI

Başlıkta herne kadar «Hisse Senetleri» ibaresi bulunmakla beraber, son zamanda Maliye Bakanlığının aldığı bir kararla hisse senetlerinin tamamı iştirakler de gösterilmektedir. Bu sebeple «Mali Plâsmanlar» adı da verilen «Tahviller ve Hisse Senetleri Cüzdanı»na yalnız «Tahviller Cüzdanı» demek daha uygun olacaktır.

Genellikle disponibiliteler hesaplarına dahil edilen Hazine Plâsman Bonoları ile devlet iç istikraz tahvillerinden meydana gelen «Tahviller Cüzdanı»nın banka aktifleri içindeki yeri % 1-2 arasında değişmekte olup fazla bir önem taşımamaktadır.

4 — KREDİLER

İş âleminin ve ticaret hayatının nakit ihtiyaçlarını karşılamak üzere bankalarımızın uyguladıkları finansman şekilleri (plâsmanlar) bankaların temel fonksiyonu olan kredi faaliyetlerini ve iktisadî bünyelerini meydana getirmektedir.

Memleketimiz bankalarındaki kredi faaliyetlerini ticarî plâsmanlar ve diğerleri diye iki guruba ayırmak mümkündür. Ticarî plâsmanlar (krediler) Türkiye Bankalar Birliği yayınlarında senetler cüzdanı, avanslar ve borçlu cari hesaplar namı altında gösterilen kredileri, diğerleri ise ziraî kredileri, mesken kredilerini ve meslekî kredileri kapsamaktadır. Bu ayırıma göre bankaların temel fonksiyonu olan plâsman faaliyetleri son

dört yılda aşağıdaki seyri takip etmiştir. (Meblağlar 1.000.- TL.) olarak alınmıştır.

Her iki guruptaki Krediler de mutlak rakamlar olarak yıllar itibariyle artmakla beraber fiilî plâsman hacmi içindeki payları son üç yılda hep aynı seviyede kalmıştır. Fakat 1964 te 14 milyar lira ile toplam aktiflerin %51,08'ini meydana getiren fiilî plâsman hacmi 1967 de %100 bir artışla 28 milyar liraya ulaşmış ve toplam aktiflerin % 57,50 sini bünyesinde toplamıştır.

Burada ele alınan rakamlar banka hesaplarında normal plâsman şeklinde görülen kredi hesaplarını kapsamaktadır. Konsolide bilançolarda «Diğer Aktifler» bölümünde gösterilen, kanuni takibe intikal etmiş veya şüpheli hale gelmiş kredileri de bu rakamlara ilâve edecek olur ise, fiilî plâsman hacmi muhakkak ki çok daha yüksek bir seviyeye ulaşacaktır.

Ticarî krediler başlığı altında toplanan krediler yalnız ticaret erbabına değil, sanayi, maadin, enerji, nafia hizmetleri, nakliyat, ihracat ve turizm sektörüne verilen kredileri de kapsamaktadır. Fakat verilen kredilerin sektörlere dağılışını gösteren bir yayın mevcut olmadığı için, gerçek kredi dağılımını görmeye imkân olmamaktadır. Eğer bankaların ikişer aylık devreler itibariyle Merkez Bankası kanalı ile Devlet Plânlama Teşkilâtına intikal ettirdikleri kredilerin sektörlere dağılışı tablosu yayınlanabilirse «Ticarî Kredi» başlığı altındaki kredilerin sektörlere dağılışı şekli belli olacak ve bazı yanlış değerlemeler de ortadan kalkacaktır.

Diğer (Ziraî, mesken, meslekî)

Yıllar	Meblağ	Ticarî Oran	Meblağ	Oran	Toplam Kredilerin Aktife Oranı
1964	9.394.317	% 65,68	4.909.605	% 34,32	% 51,08
1965	12.726.131	70,55	5.356.407	29,45	52,41
1966	16.375.797	70,20	6.950.083	29,80	54,60
1967	19.798.931	70,58	8.250.340	29,42	57,50

5 — İŞTİRAKLER

Bankalar, kendi yatırım politikaları icabı olarak veya donmuş işletme kredi - leri sebebiyle topladıkları fonların bir kısmını diğer müesseselere iştirakte kullanmaktadırlar.

Memleketimizdeki bankaların karma bir bünyeye sahip bulunmaları onları yeni iştiraklere doğru yöneltecektir ve bugüne kadar ki tatbikat da bu yolda olmuştur. Fakat yüksek bir likidite ile çalışma zorunluğunda bulunan bankaları - mızın fonlarını normal kredi faaliyetleri dışına aktarmaları muhakkak ki esas fonksiyonlarını etkileyecektir.

Bankalar kanunu iştiraklerle ilgili tahdit edici hükümler getirmekle beraber iştirakin tarifini yapmamış ve bu husus bir çok karışıklıklara sebebiyet vermiş - tir. Nihayet Maliye Bakanlığı kendi görüşünü bildirmek suretiyle mevcut karışıklığa son vermiştir. Buna göre, «Bir banka başka bir şirkete ait hisse senetlerine sahip ise, bunların elde edilmiş şekli ve miktarı ne olursa olsun Bankalar Kanunu hükümleri bakımından iştirak addedilmesi gerekir.» (6.5.1967, n. 5283 - 11/20094)

İştirakler, müessese ve teşebbüslerin banka bilançolarındaki yeri aşağıda gösterilmiştir.

Yıllar	Meblağ (1.000.- TL)	Aktife Aktife	Öz Serma- yeye Oranı
1964	2.248.521	% 8,03	% 44,63
1965	2.421.660	7,02	45,61
1966	2.670.731	6,25	45,93
1967	2.771.665	5,69	42,82

İştiraklerin meblağ olarak gösterdiği cüz'i artışa mukabil aktifler içindeki payı devamlı bir düşme arz etmekte olup öz sermayeye olan oranında da son yıl hariç, mühim bir değişiklik yoktur. Fakat bu iştirak, teşebbüs ve müesseselerin

%80'ni hususi kanunlarla kurulmuş bankalara ait bulunmaktadır.

6 — SABİT KIYMETLER VE İLK TESİS MASRAFLARI

Bankaların sahip bulunduğu menkûl kıymetlerle (demirbaşlar) arsa, bina v.s. gibi gayrimenkûller ve henüz amorti edilmemiş ilk tesis masrafları bilançolarda net tutarları (aktife giriş kıymetinden birikmiş amortismanlarının düşülmesinden sonra kalan değer) üzerinden gösterilmektedir.

Bu başlık altındaki aktif değerler bankaların plâsman imkânlarını kısıtladığı gibi, gelirlerinin de düşmesine yol açmakta ve banka maliyetlerinin yükselmesi sonucunu yaratmaktadır.

Sabit kıymetlerle ilk tesis masraflarının net tutarlarının yıllar itibariyle takip ettiği seyir şöyledir:

Yıllar	Meblağ (1.000.- TL)	Aktife Aktife	Öz Serma- yeye Oranı
1964	2.108.843	% 7,53	% 41,85
1965	2.375.579	6,88	44,76
1966	2.807.139	6,57	48,27
1967	2.832.046	5,80	43,76

Aktife oranlandığı zaman devamlı düşüş gösteren sabit kıymetlerle ilk tesis masraflarının öz sermayedeki payı da iştirakler kadar mühim bir yer tutmaktadır. Bu iki bağlı değer gurubu öz sermayenin hemen tamamını kaplamakta olup ticaret bankalarında bu oran daha da yüksektir. Ayrıca «Diğer Aktifler» grubunda yer alan malzeme stoku, donuk alacaklar gibi kalemleri de nazarı itibara alacak olursak bugün Türkiye'deki bankaların normal plâsman faaliyetine tahsis edemeyecekleri, sabit hale gelmiş fonlarının öz sermayelerinin çok üzerine çıktığını söylemek mümkün olabilecektir. Bankaların öz sermayeleri yabancı sermaye sahipleri için bir teminat marjı sa-

yıldığı için bilhassa ticaret bankalarında iştirakler ve sabit kıymetler gibi bağlı değerlerin öz sermayenin çok üzerine çıkması gerektiği ifade olunmaktadır.

7 — MUHTELİF BORÇLULAR

Tahakkuk ettirildiği halde henüz tahsil edilememiş bulunan faiz, komisyon ve benzeri alacakların toplandığı bu grup, konsolide banka bilançolarında %2 civarında bir yer işgal etmektedir. Faizsiz ve teminatsız bir plâsman durumunda olan «Muhtelif Borçlular» hesabının mümkün olabilen asgarî seviyeye indirilmesi bankaların önemle üzerinde durdukları bir husustur.

8 — DİĞER AKTİFLER

Bu grupta bankaların doğacak ihtiyaçları için stok edilen kırtasiye, matbuat, büro makineleri ve diğer levazım stokları, henüz sonu alınmamış inşaat ve tadilat masrafları, peşin ödenen kiralara tahsil gecikmiş veya şüpheli hale gelmiş alacakları ile tranzituar mahiyetteki hesapları yer almaktadır.

«Diğer Pasifler» gurubunda mühim bir fon kaynağı bahis konusu olmadığı halde «Diğer Aktifler» gurubunda bağlı aktif kıymetler önemli bir yer işgal etmektedir. Fakat bağlı aktif kıymetlerle tranzituar mahiyetteki kayıtları Türkiye Bankalar Birliği yayınlarında ayrı ayrı görmeye imkân olmadığı için gerçek bir değerlendirme yapmak mümkün değildir. Bu grup yıllar itibarıyla şu seyri göstermiştir.

Mutlak rakamlar itibarıyla artış gös-

M E B L A Ğ

Yıllar	(1.000.- TL)	Aktife Oranı
1964	3.146.614	% 11,24
1965	3.585.248	10,40
1966	3.984.511	9,32
1967	4.406.209	9,03

teren diğer aktifler gurubunun toplam aktifler içindeki payı cüz'î de olsa azalma yönünde seyretmektedir.

II — BANKA PASİFLERİ (Fon Kaynakları)

Bankaların, kullandıkları fonları hangi kaynaklardan temin ettiklerini gösteren banka pasifleri öz sermaye ve yabancı sermaye gurupları olarak ayırma tâbî tutulmaktadır. Fon kaynakları aynı zamanda bankaların malî bünyelerini de ortaya koymaktadır.

A — YABANCI KAYNAKLAR (Yabancı, Sermaye, Dış Finansman)

Bankaların, üçüncü şahıslara borçlanma yolu ile temin ettikleri yabancı sermaye ve kaynakları mevduat, T.C. Merkez Bankası reeskont ve avans kredileri, tahvil bedelleri ve diğer bankacılık işlemlerinden meydana gelen imkânlar olmak üzere başlıca dört grupta toplanmış bulunmaktadır.

1 — MEVDUAT

Kişilerin, kurum teşebbüslerin elinde çeşitli saiklerle hazır bulundurulanan paraların bankalara tevdiinden meydana gelen mevduat, bilhassa ticaret bankalarının ana fon kaynağını teşkil etmektedir. Son 4 yılın neticelerine göre toplam

Yıllar	Mevduat Toplamı (1.000.- TL)
1964	12.310.688
1965	15.201.823
1966	18.989.756
1967	21.715.635

Pasiflere Oranı	Bir Yıl Öncesine Göre Artış
% 43,97	% 14,26
44,07	23,48
44,44	24,92
44,51	14,35

mevduat rakamlarının banka pasifleri içindeki yeri şöyledir:

Toplam banka pasiflerinin en büyük kısmını meydana getiren mevduat hesapları maliyetlerinin düşüklüğü, diğer kaynaklara oranla temininin kolaylığı ve bolluğu sebebiyle bankaların can damarı durumundadır. Bütün bankalarda %44 civarında seyreden mevduatın pasiflere oranı ticaret bankalarında 1967 de % 74'ü bulmuştur.

Toplam mevduat rakamlarının banka pasifleri içindeki payı 1967 yılında bir değişiklik göstermemiş, fakat bir yıl öncesine oranla 1966 da %24,92 olan artış hızı 1967 de %14,35'e düşmüştür. Başta Kıbrıs buhranı olmak üzere, bazı şıyasi olaylar ve enflasyonist gidişi durdurmak için alınan tedbirler mevduatın artış ayları olan eylül, ekim ve kasım aylarında beklenen sonucun alınmasını büyük ölçüde engellemiştir.

Mevduat rakamlarının mevduat nevelerine bölünüşünde ise tasarruf mevduatı ön plâna geçmiştir.

Yıllar	Resmî	Ticari
1964	% 16,82	% 19,66
1965	13,47	19,17
1966	11,75	19,17
1967	12,18	18,58

Tasarruf mevduatının toplam pasiflere oranı 1964 te % 61,07 iken 1967 de %66,06 ya yükselmiştir.

Bankaların fon temini gayesiyle yaptıkları çalışmaların hedefini tasarruf mevduatı hesapları teşkil etmektedir. Tasarruf mevduatını bankalara çekmek için yapılan çalışmaların sebebi de, diğer mevduat nevelerine oranla bankalarda kalış süresinin uzunluğu ve maliyetinin düşüklüğü, güvenilir bir yabancı kaynak olmaktadır. Gerek banka pasifleri içindeki toplam mevduat oranı, gerekse devamlı

bir artış gösteren tasarruf mevduatı rakamları bu konuda bankaların yaptıkları çalışmalarda başarılı netice aldıklarını göstermektedir.

Türkiye'de halk tarafından yapılan tasarrufların bankalara tevdi daha ziyade vâdesiz mevduat şeklinde olmaktadır. Fakat halkın bankalara olan alışkanlık ve güveninin artışı ile beraber, bankaların da daha rahat çalışmak için yaptıkları çalışmalar neticesinde direkt maliyeti yüksek olmakla beraber, bankada kalış süresi uzun, endirekt masraf payı düşük olan vâdeli mevduatın payı devamlı bir yükseliş göstermektedir. Tasarruf mevduatı hesaplarındaki gelişme bize bu hususta yeterli bir örnektir.

Yıllar	Vâdesiz Tasarruf M.	Vâdeli Tasarruf M.
1964	% 78,94	% 21,06
1965	76,65	23,35
1966	74,65	25,38
1967	72,44	27,56

Tasarruf mevduatı içindeki payı 1964

Bankalar	Tasarruf
% 2,45	% 61,07
2,74	64,62
2,66	66,42
3,18	66,06

yılında %21,06 olan vâdeli mevduat 1967 de %27,56'ya yükselmiştir.

2 — T.C. MERKEZ BANKASI REESKONT VE AVANS KREDİLERİ

Bankalar için ikinci mühim kaynak T.C. Merkez Bankası kredileridir. «Ticari Krediler» adı verilen reeskont edilen senetlerle ekonomik amaçlı Merkez Bankası kredilerinin toplandığı avans hesaplarından meydana gelen bu kaynağı, alıncak malî ve ekonomik tedbirler daima etkilemektedir. Bilhassa enflasyonist gidişi frenlemek gayesiyle kredi muslukla-

rının kısılması gibi tedbirlerde ilk aklı gelen Merkez Bankası kredileri olmaktadır. Ayrıca faiz hadleri de bir hayli yüksektir.

Yukarıda izah edilen duruma rağmen rağmen tasarruf gücü düşük olan memleketimizde bankalar ani tediye taleplerini karşılamak, hattâ plâsman imkânlarını devamlı olarak takviye edebilmek için Merkez Bankası kaynaklarını artan bir nisbetle kullanmaktadırlar.

Merkez Bankasının aylık bültenlerine göre bankaların «Taahhütler» hesabında yer alan Merkez Bankası kredilerinin son 4 yıllık seyri şöyledir: (Şubat-Mart - 1968 Bülteni Sy. 27)

Yıllar	(Milyon TL)	Oranı	Oranla Artış
1964	1.599	%5,71	%26,30
1965	1.583	4,58	— 1,01 (Düşüş)
1966	2.578	6,03	62,85
1967	3.777	7,74	46,51

Merkez Bankası kredilerinin devamlı artış göstermesi, maliyetlerinin yüksek olmasına rağmen bankaların bu kaynağı kullanma eğilimlerinde bir gerileme olmadığını ifade etmektedir.

Türkiye Bankalar Birliğinin yayınladığı konsolide bilançolarda Merkez Bankası kredileri «Taahhütler» başlığı altında gösterilmektedir. Halbuki bu başlık altında bankalar Merkez Bankası kredileri dışında kalan bazı muameleleri de toplamışlardır. Bunların başlıcaları T.C. Merkez Bankasına verilmiş transfer emirleri karşılıkları, hazineye irat kaydedilecek ithal teminatları ile diğer bankalardan alınan kredilerdir. Gerçek bir mukayese yapabilmek için Bankalar Birliğinin yayınladığı yıllık bilançolarda «Taahhütler» hesabını Merkez Bankası kredileri ile diğer banka kredileri ve kredi dışı taahhütler (sair taahhütler) olarak ikiye ayırmamızın daha uygun olacağı kanısındayız.

3 — İHRAÇ EDİLEN TAHVİL BEDELLERİ

Gelişmemiş ekonomilerin klâsik belirtilerinden olan, tahvil ve hisse senetlerinin serbestçe alınıp satıldığı gerçek bir sermaye piyasasının memleketimizde kurulamamış olması, bankalarımız için tahvil ihracı yolunun bir yabancı kaynak olarak kullanılmasına imkân vermemektedir.

Memleketimizde ticaret bankaları tarafından çıkartılan tahviller mevcut değildir. Hususi kanunlarla kurulmuş T.C. Ziraat Bankası, T. Emlâk Kredi Bankası ve T. Halk Bankasının çıkardığı tahviller de kaynak olarak bir önem taşımamakta olup 550-600 milyon TL. arasında değişmektedir. Bu meblağın toplam pasiflere oranı ise % 2 yi dahi bulmamaktadır.

Ayrıca faiz hadlerinin yüksekliği ve miktarının sermaye mevcuduna bağlı bulunması da tahvil ihracını bankalar için cazip olmaktan çıkartmaktadır.

4 — DİĞER YABANCI KAYNAKLAR

Bankalar için, diğer banka kredileri hariç, maliyeti en düşük fakat belirli bir kaynak hüviyeti taşımayan bu grupta taahhütler hesabında gösterilen ve Merkez Bankası kredilerinin dışında kalan, diğer banka kredileri, Merkez Bankasına verilen transfer emirleri karşılıkları, hazineye irat kaydedilecek ithal teminatları, tediye emirleri, muhtelif alacaklılar ve talep edilmemiş kıymetler bulunmaktadır.

Yukarıda bahsedilen ve bankacılık faaliyetlerinin tabii bir neticesi olarak ortaya çıkan diğer yabancı kaynakların yıllar itibariyle takip ettiği seyir bunların da bankalar için ihmal edilmeyecek fon kaynaklarından olduğunu açıkça göstermektedir. Fakat bunun da %80-90 ını hususi kanunlarla kurulmuş bankalarda toplanmış bulunmaktadır

Yıllar	M e b l a ğ (1.000.- TL.)	Pasiflere Oranı
1964	6.056.550	% 21,62
1965	8.349.364	24,20
1966	10.430.607	24,41
1967	11.881.989	24,35

5 — DİĞER PASİFLER

Genellikle muvakkat ve mutavassıt (tranzituar) kayıtların yer aldığı «Diğer Pasifler» gurubunun kaynak olarak herhangi bir rolü yoktur. Banka pasifleri arasında % 6-7 arasında bir yer işgal etmektedir.

Hususi Kanunlarla Kurulmuş Bankalar

Yıllar	Meblağ	Oran
1964	4.303.859	% 23,02
1965	4.492.319	19,60
1966	4.818.758	17,05
1967	5.322.270	16,45

Diğer Bankalar

Meblağ	Oran
734.315	% 7,88
816.344	7,05
996.072	6,88
1.150.497	7,00

Bilhassa hususi kanunlarla kurulmuş bulunan bankalar için önem taşıyan öz kaynakların son 4 yıldaki seyri ve pasiflere oranı şöyledir. (Meblağlar 1.000.- TL) olarak gösterilmektedir.

Hususi kanunlarla kurulmuş bankalarda öz sermayenin toplam pasiflere oranı bir düşme göstermekle beraber, gene de diğer bankaların çok üstündedir.

Yabancı Kaynaklar

Yıllar	Meblağ	Oran
1964	20.565.444	% 80,32
1965	25.739.598	83,78
1966	32.588.537	84,86
1967	37.934.010	85,42

Öz Kaynaklar

Meblağ	Oran	Toplam
5.038.174	% 19,68	25.603.618
5.308.663	16,22	31.048.261
5.814.830	15,14	38.403.367
6.472.767	14,58	44.406.777

Bankaların toplam kaynakları içinde yabancı kaynakların payı son 4 yılda % 80,32 den %85,42 ye yükselmiş olup ticaret bankalarında bu oran daha da yüksektir. Esas faaliyetlerini yabancı kaynaklarla yürütme durumunda bulunan bankalarımız, bu fonların sahipleri tarafından ge-

ri isteneceğini göz önünde tutarak bu fonları kullanma anında daha dikkatli ve hassas davranmak zorunludur.

B — ÖZ KAYNAKLAR (Öz Sermaye, İç Finansman)

Bankalarda öz kaynaklar ödenmiş sermaye, ihtiyatlar, karşılıklar ve dağıtılmamış kârlarla faaliyet yılı kârından meydana gelmektedir.

Bir finansman aracı olmaktan ziyade özellikle mevduat sahiplerinin ve diğer alacaklıların emniyetini sağlayan, on-

lar için bir teminat durumunda olan öz kaynaklar, bugün bağlı değerlerin tümünü dahi karşılamamaktadır.

Şimdiye kadarki izahlarımızla bankaların yabancı kaynakları ile öz kaynaklarını detaylı şekilde incelemiş olduk. Bu kaynakların bankalar için taşıdığı önem aşağıdaki mukayeseli tablodan rahatlıkla görülebilir. (Konsolide banka bilançolarındaki diğer pasifler, toplam pasiflerden

düşülerek toplam kaynaklar bulunmuş - tur.) Meblağlar 1.000.- TL. olarak gösterilmektedir.

III — KÂR VE ZARAR HESABI

Bugünkü iktisadî ortamda işletmelerin yöneldikleri en mühim hedef ve gaye

daha fazla kâr elde edebilmektir. Ve bu hedef onların yaşamasını temin eden en mühim faktördür. Bu yönü ile anonim şirket halinde kurulumları öngörülen bankaların diğer işletme ve kuruluşlardan hiçbir farkı yoktur. İş âleminin kredi taleplerini karşılar ve müşterilerinin belirli hizmet isteklerini yerine getirirken kârını da normal yollarla en yüksek seviyeye çıkartma düşüncesi banka yöneticilerinin başta gelen hedeflerindendir.

Bankaların faaliyet neticelerini görebilmek için bilançolarının tetkikinden sonra gelir ve gider hesaplarını da incelememiz gerekecektir.

A — GELİRLER

Bankaların yıllık faaliyetleri sonucunda elde ettikleri normal ve fevkalâde mahiyetteki gelirleri aşağıdaki başlıklar altında toplanmaktadır.

1 — ALINAN FAİZ VE KOMİSYONLAR (Kredilerden)

Bu başlık altında toplanan gelirler, bankaların kredi (plâsman) faaliyetleri sonucunda elde ettikleri faiz ve komisyonları ifade etmektedir. Banka faaliyetlerinde olduğu gibi, gelir temininde de kredi işlemleri ön sırada yer almaktadır.

Yıllar itibariyle, plâsman faaliyetlerinden elde edilen faiz ve komisyonlar aşağıdaki seyri göstermiştir.

Yıllar	M e b l a ğ (1.000.- TL)	Gelirlere Oranı
1964	1.316.829	% 54,28
1965	1.483.677	54,78
1966	1.801.850	54,85
1967	2.245.766	58,18
Yıllar	M e b l a ğ (1.000.- TL)	Gelirlere Oranı

1964 yılında 1.316 milyon TL. olan plâsman gelirleri aynı yıla oranla 1967 de % 71 bir artış göstererek 2.245 milyon TL. na ulaşmıştır. Aynı devre zarfında bu

tür gelirlerin toplam gelirler içindeki payı da % 54,28 den %58,18 ze yükselmiştir.

2 — BANKA HİZMETLERİ KARŞIĞI ALINAN KOMİSYON VE ÜCRETLER

Plâsman işlemleri dışında, bankaların ikinci mühim faaliyet konusunu meydana getiren bankacılık hizmetleri karşılığı alınan komisyon ve ücretlerin yıllar itibariyle takip ettiği seyir aşağıdadır.

Yıllar	M e b l a ğ (1.000.- TL)	Gelirlere Oranı
1964	249.099	% 10,27
1965	277.713	10,26
1966	331.848	10,11
1967	360.797	9,35

Mutlak rakamlar itibariyle devamlı yükseliş gösteren banka hizmetlerinden alınan komisyon ve ücretlerin toplam gelirler içindeki payında cüz'i de olsa bir gerileme mevcuttur. Bu gerileme bilhassa plâsman gelirlerinde büyük artış görülen 1967 yılında olmuştur.

Herhangi bir nakdî kredi işleminin bahis konusu olmadığı bankacılık hizmetleri bankaların hassasiyetle üzerlerinde durdukları bir konudur.

3 — TAHVİL VE HİSSE SENETLERİ GELİRLERİ

Tahviller ve Hisse Senetleri Cüzdanının da kayıtlı kıymetlerden ve özellikle devlet iç istikraz tahvilleri ile Hazine plâsman bonolarından temin edilen gelirler toplam gelirler içinde ancak % 1 civarında bir yer işgâl etmektedir. Gelir nisbetleri düşük olduğundan bankalar disponibilite hesapları dışında, fonlarını tahvilere plâse etmek istemezler.

4 — İŞTİRAKLER, MÜESSESE VE TEŞEBBÜSLER KÂRLARI

Bankaların yatırım programları ge-

reğince veya donuk alacaklarının iştirak haline dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan iştirakler, müessese ve teşebbüslerden elde edilen kârlar normal bankacılık işlemleri dışında kalan banka gelirlerini ifade etmektedir.

Bilhassa hususi kanunlarla kurulmuş bulunan bankalar için önemli olan iştirakler, müessese ve teşebbüsler kârları yıllar itibariyle aşağıdaki dalgalanmayı göstermiştir.

Yıllar	M e b l a ğ (1.000.- TL)	Gelirlere Oranı
1964	87.510	% 3,60
1965	170.340	6,28
1966	215.744	6,56
1967	186.537	4,84

Yıllar itibariyle gerek mutlak rakamlar, gerekse toplam gelirlere oranı yönünden devamlı şekilde yükselen bu tür gelirler 1967 yılında her iki bakımdan da gerilemiştir. Banka aktifleri içindeki payı daima artarken gelirlerinin düşmesi normal bir gelişme değildir.

5 — MUHTELİF GELİRLER

Bankacılık faaliyetinin tabii bir neticesi olarak ortaya çıkan muhtelif gelirler, plâsman ve bankacılık hizmetlerinin her ikisini birden ilgilendirdiği için ayrılmayan normal bankacılık gelirleri ile fevkalâde mahiyetteki gelirlerden (menkûl ve gayrimenkûl satış kârları gibi) ve kambyo kârlarından meydana gelmektedir.

Gelirler içinde ikinci sırayı işgal eden muhtelif gelirlerin yıllara göre gelişimi aşağıdadır.

Yıllar	M e b l a ğ (1.000.- TL)	Gelirlere Oranı
1964	752.551	% 21.02
1965	748.956	27,65
1966	899.226	27,37
1967	1.024.914	26,54

1965 yılındaki cüz'i bir gerileme hariç, mutlak rakamlar itibariyle devamlı artış gösteren muhtelif gelirlerin toplam gelirlere oranı, plâsman gelirlerinin aksine azalma yönünde seyretmiştir.

Toplam gelirlerin son dört yıldaki gelişmesi ve bir yıl öncesine oranla artış nisbetini inceliyerek banka gelirleri ile ilgili tetkikimize son verelim.

Yıllar	M e b l a ğ (1.000.- TL)	Artış Oranı
1964	2.426.290	% 2,85
1965	2.708.210	11,61
1966	3.285.074	21,30
1967	3.860.459	17,51

1967 yılında bir yıl öncesine oranla banka gelirleri % 17,51'lik bir artışla 3.860 milyon TL. na ulaşmıştır. Siyasî ve iktisadî olaylar sebebiyle mevduat artışında bir duraklama oluşu banka faaliyetlerini ve dolayısıyla banka gelirlerini de etkilemiş, 1966 da %21,30 olan gelir artış hızı 1967 de %17,51'e düşmüştür.

B — GİDERLER

Bankacılık işlemlerinde karşımıza çıkan belli başlı gider nev'ileri ve son 4 yılda bu giderlerin takip ettiği seyir aşağıdaki gibidir.

1 — PERSONEL MASRAFLARI

İdare Meclisi üyeleri ile murakıplarına ödenen ücret veya hakkı huzurlar, bankada çalışan memur ve müstahdemlere ödenen maaş ve ücretlerle sağlanan diğer menfaatler bu grupta yer alırlar.

Yıllar itibariyle bankaların personel masraflarının seyri ve toplam giderler içindeki yeri aşağıdadır.

Yıllar	M e b l a ğ (1.000.- TL)	Gelirlere Oranı
1964	808.6632	% 36,24
1965	888.265	35,95
1966	1.025.621	34,92
1967	1.196.052	35,24

Bankaların persone! masrafları yıllar itibariyle devamlı şekilde artış göstermiş, toplam masraflar içinde ise hemen daima aynı oranla ilk sırada yer almıştır.

Aynı devre içinde, yıl sonları itibariyle bankalarda çalışan personel sayısı ve personel masraflarının personel sayısına bölünmesinden ortaya çıkan personel maliyeti de şu seyri göstermiştir.

Yıllar	Personel Sayısı	Personel Maliyeti
1964	35.664	22.674 TL.
1965	37.634	23.603 TL.
1966	46.737	25.591 TL.
1967	46.737	25.591 TL.

1964 yılında 22.674 TL. olan personel maliyeti 1967 de 25.591.- TL. na yükselmiştir. Fakat hakikatte bu rakam daha düşüktür. Zira bankanın genel sevk ve idaresiyle yükümlü İdare Meclisi üyeleri ile murakıplarına ödenen ücretler de bu masraf gurubunda yer almaktadır. Banka personeline ödenen maaş ve ücretlerle sağlanan diğer menfaatlerin, İdare Meclisi üyeleri ve murakıplarının ücretlerinden ayrılması ile gerçek bir değerlendirme yapılabileceği kanısındayız. Ayrıca bu devre zarfında paranın satın alma gücündeki düşüşleri de nazari itibara almak gerekecektir.

Herşeye rağmen bankalarımız kaliteli eleman bulabilmek ve personel devir sayısını asgari seviyeye indirebilmek için personele tanınan hak ve menfaatler de bir kısıtlama yapamıyacaklar, bilâkis bugünkü toplu sözleşme düzeyinde bu hak ve menfaatleri artırmak zorunluğunda kalacaklardır.

2 — MEVDUAT VE BORÇ ALINAN DİĞER PARÂLARA AİT FAİZ VE KOMİSYONLAR

Bankaların mevduat, Merkez Bankası kredileri ve diğer bankalardan aldık-

ları kredilerle çıkardıkları tahviller mukabilinde, diğer bir ifade ile yabancı kaynaklar için ödedikleri faiz ve komisyonlar bu grupta toplanmaktadır.

Mevduatın ve borç alınan diğer paraların faiz ve komisyon maliyeti personel masrafları seviyesine ulaşmış olup işletme masraflarının ana sınıflarından biri haline gelmiştir. Son dört yılın rakamları tetkik edildiği zaman bu gelişme daha rahat görülebilecektir.

Yıllar	M e b l a ğ (1.000.- TL.)	Giderlere Oranı
1964	646.725	% 28,98
1965	732.270	29,63
1966	914.347	31,12
1967	1.119.571	32,98

Gerek miktar, gerekse toplam giderler içindeki payı itibariyle devamlı şekilde artış gösteren yegâne masraf nev'i mevduat ve borç alınan diğer paralar mukabilinde ödenen faiz ve komisyonlar olmuştur.

1964 te 646 milyon TL. ile toplam giderlerin % 28,98'ini meydana getiren bu masraflar 1967 de, 1964 yılı sonuçlarına oranla % 73 bir yükselme ile 1.119 milyon TL. na ulaşmıştır. Piyasanın artan kredi talebini karşılamak gayesiyle, yabancı kaynakların direkt maliyetindeki devamlı yükselişe rağmen bankaların kaynak temini ile ilgili faaliyetlerinde bir duraklama görülmemektedir.

3 — AMORTİSMAN VE KARŞILIKLAR

Bankaların sahip olduğu menkûller (demirbaş eşya) ve gayrimenkûller ile ilk tesis masrafları için ayırdıkları amortismanlarla şüpheli ve değersiz alacak karşılıkları büyük bir gelişme göstermemektedir.

Yıllar	M e b l a ğ (1.000.- TL)	Giderlere Oranı
1964	143.951	% 6,45
1965	154.973	6,28
1966	181.928	66,20
1967	178.547	5,25

1967 yılındaki düşüşün bir önceki yılla oranla daha az karşılık ayrılmasından ileri geldiği kanısındayız. Bu da bilanço kârını artıran bir tedbirdir.

«Amortisman» ve «Karşılıklar» Türkiye Bankalar Birliğinin yayınladığı yıllık bileşik kâr ve zarar tablolarında bir arada görünmekle beraber, bu iki masraf nev'i birbirinden tamamen farklı bünyeye sahiptirler. İktisadî kıymetlerin eskime payı olarak da tarif edilebilen amortismanlar carî faaliyet masrafları için de yer alırlar. Geri dönme ihtimali ortadan kalkan krediler için ayrılan karşılıklar. Geri dönme ihtimali ortadan kalkan krediler için ayrılan karşılıklar ise Vergi Usul Kanununda «Alacaklarda ve Sermayede Amortisman» başlığı altında izah olunmakla beraber, carî faaliyet masrafları arasına dahil edilemezler.

4 — VERGİ VE HARÇLAR

Bankaların çeşitli faaliyetleri ve sahibi bulunduğu kıymetler mukabilinde ödediği gider vergisi, damga pulu, gayrimenkûl vergileri ile çeşitli harç ve resimler burada yer almaktadır. Carî faaliyetlerle ilgili bu giderler seneler itibarıyla bir artış göstermekle beraber, toplam giderler içindeki payında mühim bir değişiklik olmamıştır.

Yıllar	M e b l a ğ (1.000.- TL)	Giderlere Oranı
1964	127.882	% 5,73
1965	141.821	5,73
1966	177.397	6,03
1967	196.098	5,77

5 — TASARRUFU TEŞVİK İKRAMİYELERİ

Bu masraflar 7129 sayılı Bankalar Kanununun 32 nci maddesine uygun olarak, bankaların münhasıran tasarruf mevduatı sahiplerine kur'a ile tevzi ettikleri ikramiyeleri ifade etmektedir.

Tasarruf mevduatının direkt maliyet kalemlerinden biri olan tasarrufu teşvik ikramiyelerinin yıllar itibarıyla seyri şöyledir:

Yıllar	M e b l a ğ (1.000.- TL)	Gelirlere Oranı
1964	48.968	% 2,20
1965	58.408	2,36
1966	61.303	2,08
1967	68.635	2,02

6 — DİĞER MASRAFLAR

Yukarıda belirtilen masrafların dışında kalan normal ve fevkalâde mahiyetteki masraflar meblağ itibarıyla banka masraf nev'ileri arasında üçüncü sırayı işgal etmektedir.

Türkiye Bankalar Birliği'nin yayınladığı bileşik kâr ve zarar tablolarında burada bahsettiğimiz «Diğer Masraflar» kambiyo zararları, müessese ve teşebbüs zararları, diğer masraf ve zararlar diye üçe ayrılmış olmakla beraber, ilk iki masraf nev'i bilhassa ticaret bankaları yönünden büyük önem taşımamaktadır.

Carî faaliyet masrafları ile fevkalâde mahiyetteki masrafların toplandığı bu grupta içinde kırtasiye-matbuâ bedelleri, reklâm-propaganda giderleri, menkûl ve gayrimenkûl kiralrı, bakım ve onarım giderleri, yakıt ve aydınlatma giderleri gibi carî faaliyet masraflarını bünyesinde toplayan «İdare Giderleri» (Büro Masrafları) en büyük yeri işgal etmektedir.

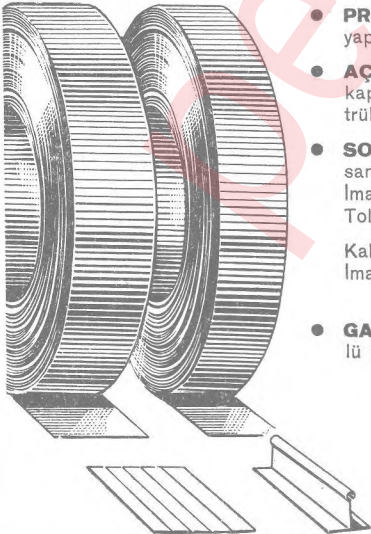
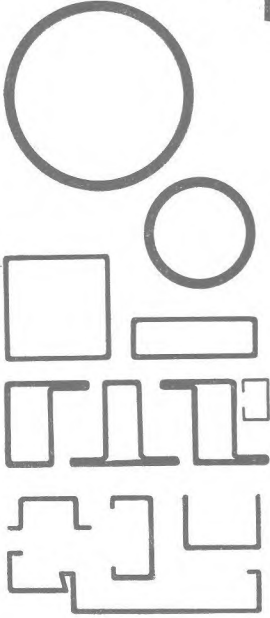

BORU SANAYİİ A.Ş.

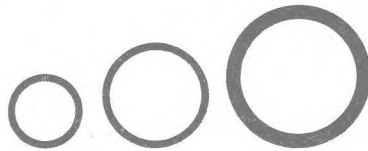
İSTANBUL

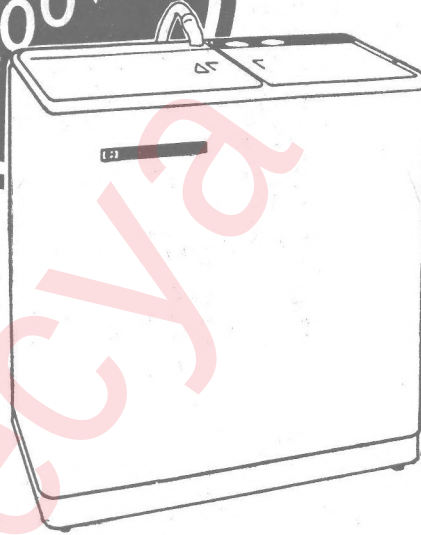
Tophane, Salıpazarı Han Kat 8 Karaköy — İstanbul
Telefon : 49 00 03 Telgraf : BORUSAN - İstanbul

1968 YILI İMALÂT PROGRAMI

- **SU VE GAZ BORULARI :** TSE 301-DIN 2440 a göre Galvanizli, Siyah ve Bitüm kaplamalı olarak 1/2", 3/4", 1", 1 1/4", 1 1/2", 2", 2 1/2", 3", 4"
- **SULAMA BORULARI :** 51, 63, 76, 89, 102 ve 127 mm. çaplarında 0.8-1.5 mm. et kalınlığında.
- **PRESİZYON BORULAR :** TSE 302-DIN 2394 e göre 9, 13, 16, 19, 21, 25, 32, 38, 42, 48, 51, 60, 76, 89, 100, 120, mm. çaplarında ve 0.8-2.5 mm. et kalınlığında.
- **PRESİZYON BORULAR :** (Soğuk çekilmiş) : TSE 302 - DIN 2393 e göre
- **KAZAN BORULARI :** TSE 416-DIN 2458 e göre 51, 57, 63, 76, 83, 89, 95, 102, 108, 114, 127 mm. çaplarında.
- **GENEL MAKSATLAR İÇİN BORULAR :** 9-200 mm. çapında 0.8-5 mm. et kalınlığında
- **ÖZEL MAKSATLAR İÇİN BORULAR :** Paslanmaz çelikten, alüminyum ve sair metallerden mamul borular.
- **PROFİL BORULAR :** Muhtelif şekil ve ölçülerde yapı elemanları profilleri.
- **AÇIK PROFİLLER :** Muhtelif şekil ve ölçülerde, kapı ve pencere kasaları, ile hafif çelik konstrüksiyon profilleri.
- **SOĞUK ÇEKME ÇEMBERLİKLER :** (Çeşitli sanayi ihtiyacı çemberler, ambalaj çemberleri) İmalât normu DIN 1624
Tolerans " DIN 1544 e göre
Kalite : St 0, St 1, St 2, St 3
İmalât ölçüleri : Genişlik 15 ilâ 400 mm.
Kalınlık 0,3 ilâ 3 mm.
- **GALVANİZLEME İŞLERİ :** Sıcak daldırma usulü ile boru, profil, soğutma bloku, tekne v.s.

1407 M

DÜNYADA EN ÇOK SATILAN ÇAMAŞIR MAKİNESİ

Mataş Ticaret A.Ş. Halaskârgazi Cad. 133
Pangaltı - İstanbul Tel: 47 44 30

Moran Reklâm 1695

Gözü ve gönlü okşayan bir yuva için

soğuk geçirmez
aşınmaz
yanmaz
rutubeti önler
dekoratiftir

Dışarda lâpa lâpa kar yağarken, yuvanızda sıcak bir dekor içersinde oturmanız, biraz da evinize döşeteceğiniz yer döşemelerinin cinsine ve evsafına bağlıdır. Birbirinden nefis renkleri ve taklit edilemiyen üstün kalitesiyle Kaleflex, bu yılda da güzel günlerin başlangıcı olacaktır.

Yer karosu alacağınız zaman, lütfen şu soruyu kendi kendinize sorunuz ve cevaplandırmaya çalışınız:

“Niçin bunca müteahhit, bunca mimar ve inşaat sahibi Kaleflex’i tercih ediyor?”

Kaleflex, memleketimizde, İngiliz Dunlop patenti ile Avrupa standartlarına göre imal edilen, yegâne hakiki vinyl amyanlı yer döşemesidir

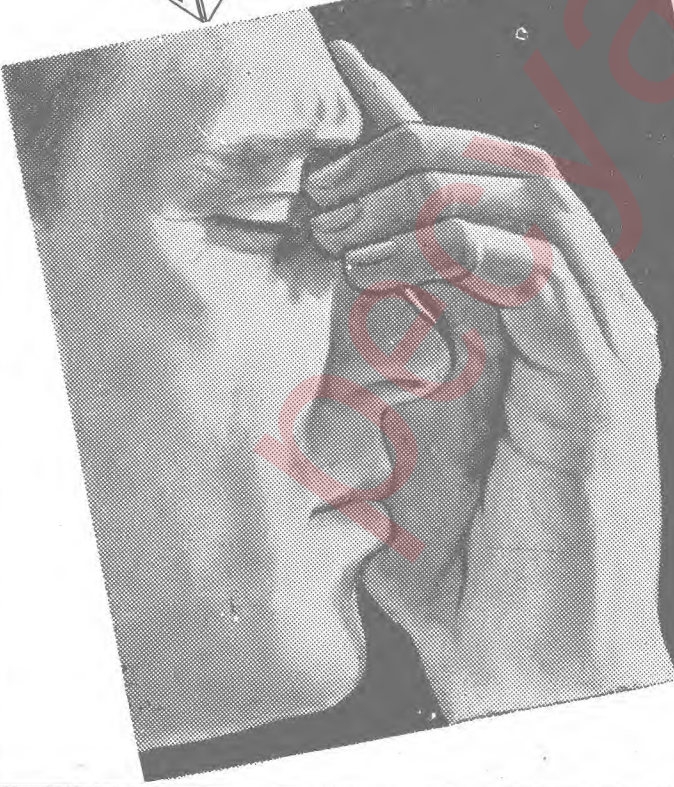
Tersane Caddesi, Kipman Han, Karaköy - İstanbul, Tel.: 49 62 50

Hayatı zindan eden
baş ağrılarına karşı

GRIPiN

faydalıdır

GRIPiN,
baş, diş, adale
sinir ağrılarını
teskin eder
GRIPiN,
bayanların
muayyen
zamanlardaki
sancılarında
faydalıdır
GRIPiN,
grip ve nezle
başlangıcında
birçok fenalıkları
önler
GRIPiN,
4 saat ara ile
günde 3 adet
alınabilir

En iyisini almak için

evvelâ

BOZKURT etiketini arayınız

TERYLENE SERJ

Pantolon, kostüm ve etek için en üstün kalite ve son moda renklerde Terylene serj. Fevkalâde ütü tutar. **Toptan: EGE OTOMAN** - Tel.: 22 03 43

TERYLENE RAINCOAT

Katiyen su geçirmeyen, çekmeyen pardesülük kumaş. Çok cazip renklerde. %55 Terylene ve %45 yün karışımından Avrupa normlarına göre imal edilmiştir. **Toptan: BARUH TARANTO** - Tel.: 27 11 24

TERYLENE ASCOT

Avrupadan ithal edilen elyaftan mamul yılın pardesülük gabardin kumaşı. Su geçirmez, çekmez ve buruşmaz. **Toptan: EGE OTOMAN** - Tel.: 22 03 43

TERYLENE SILKY EPENGLE

İşte şahane bir Bozkurt çeşidi daha.. Hem üstün kaliteli, hem uygun fiatlı. Son moda renkleri olan bu kumaştan mükemmel bir pardesü yaptırıp yıllar boyu giyebilirsiniz. **Toptan: ŞİRİN KUMAŞ** - Tel.: 27 32 31

TERYLENE SABLE

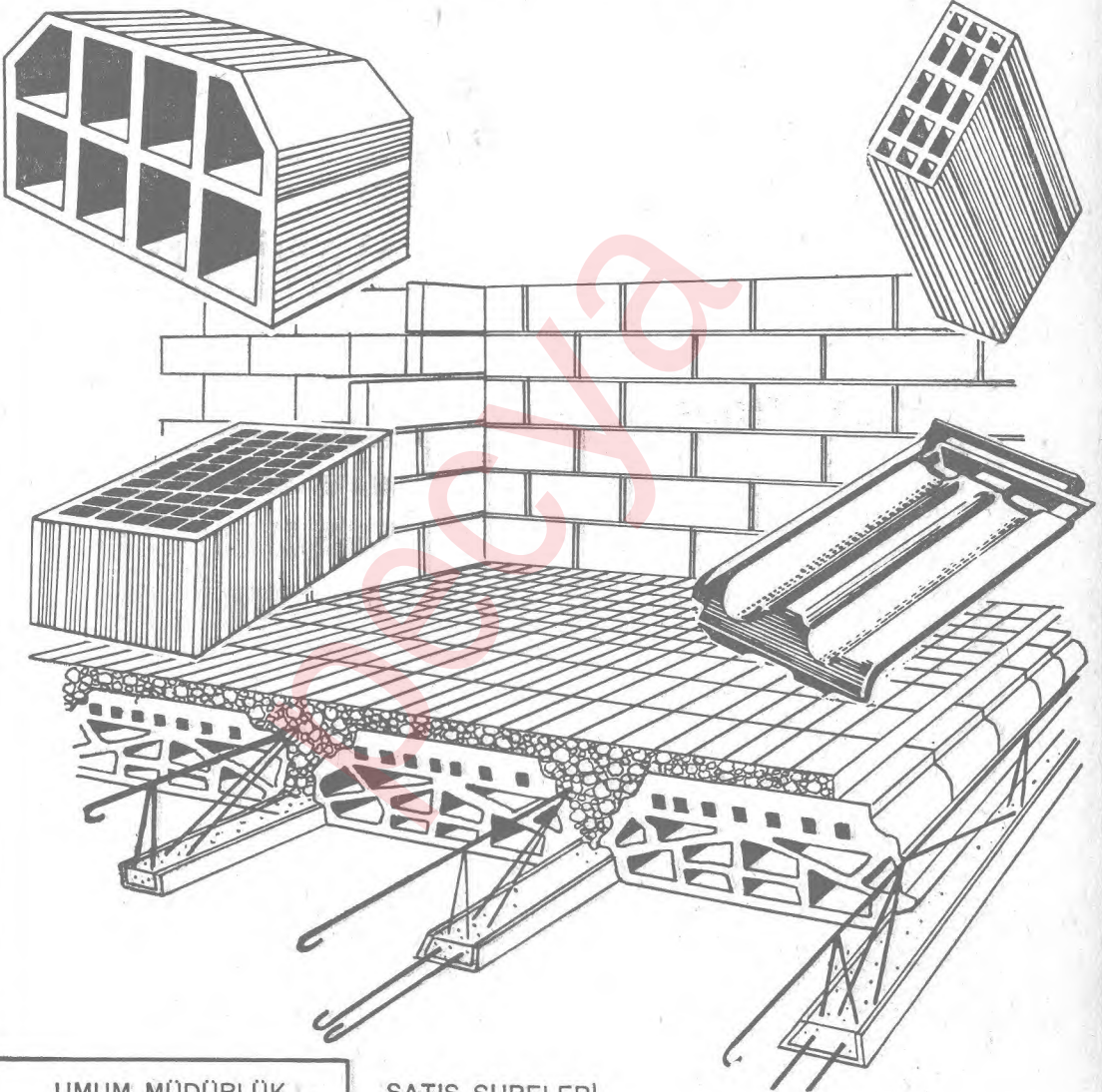
%67 Terylene ve %33 pamuk karışımı ile imal edilmiş yıkanabilen, su geçirmeyen, çekmeyen mükemmel bir pardesülük kumaş. Solmayan cazip moda renklerde **Toptan: İ. VARON MAHDUMLARI** - Tel.: 22 96 21

BOZKURT MENSUCAT SANAYİİ A.Ş.

Fincancılar, Nâsir Han Kat: 3, Tel.: 27 47 43, Telg.: BOZKURMEN - İstanbul

TUĞLA - KİREMİT ve ASMOLEN FABRİKALARI

UMUM MÜDÜRLÜK

Meclisi Mebusan Cad. Arhan
Salıpazarı - İstanbul

☎ 49 79 56
49 74 14

SATIŞ ŞUBELERİ

İSTANBUL Meclisi Mebusan Cad. Arhan Salıpazarı - İstanbul

☎ 49 58 02 - 44 81 29

KADIKÖY Mühürdar Fuat Bey Sokak Talas İş Hanı kat 1

Kadıköy - İstanbul

☎ 36 13 42 - 36 48 98

TEKEL

**Yuvanızda
bahar**

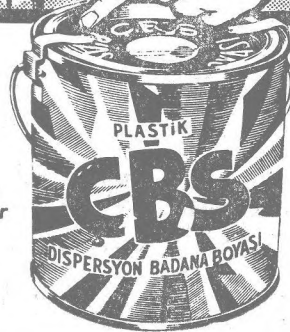
ÇBS

**ile
başlar**

*Çok kolay sürülür
Tamamen kokusuzdur
Çok çabuk kurur
Solmaz, çatlamaz
Su ile yıkanır
Fevkalade cazip pastel renkler*

**ÇAVUŞOĞLU
BOYA SANAYİİ
İSTANBUL**

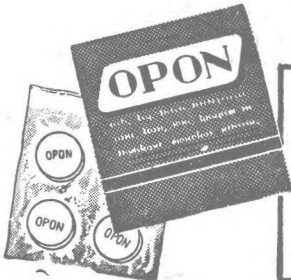

FAZLA GÜNEŞTE DURMAKTAN MÜTEVELLİT
RAHATSIZLIKLARDA

OPON

FAYDALIDIR

OPON, baş, diş, adale, sinir
ağrılarını teskin eder

OPON, kırıklık ve yorgunluğa
karşı başarı ile kullanılır

OPON, günde 6 tablet alınabilir

Yeni Ajans: 4299

1968 YILINDA

17

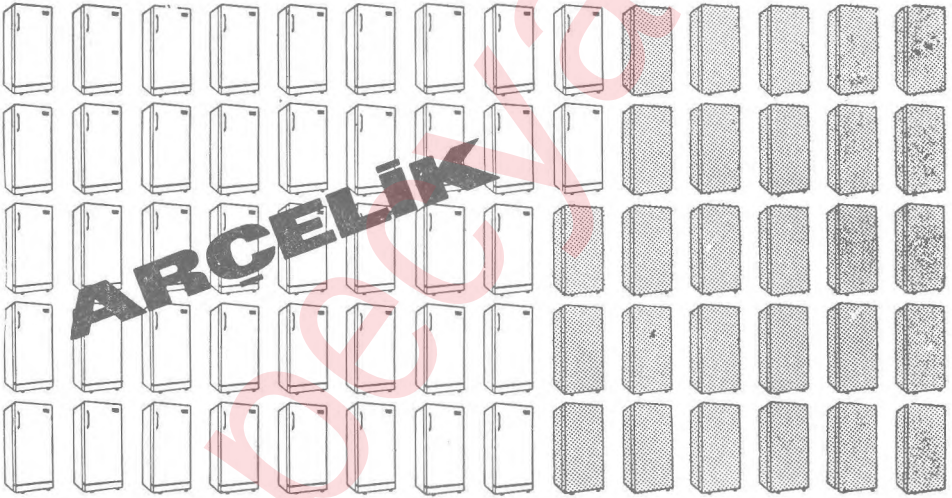
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon

Milyon

Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon
Milyon

T.C. ZİRAAT BANKASI

**Türk
buzdolabı
sanayiinin
rakipsiz
önderi**

**tek başına piyasada mevcut
onbeşe yakın markanın toplamından
fazla satılmaktadır**

 ARÇELİK

hergün dünden ilerde

Yeni Ajans : 4457